Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соведининиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 117 (11014) | 1979 чылдың май 20, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп

НАЙЫРАЛДЫГ АЯН-ЧОРУКТАР

Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитединиң ВУР-нуң Президиумунуң болгаш ВУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң чалаанын өзүтаар СЭКП ТК-ның Чиргине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязы Венгер Улус Республикажа албан өзүзүнүң найыралдыг аян-чоруун кылып май төнчүүнде баар.

• • • • • •

ЧКП ТК-ның Президиумунуң болгаш ЧССР-ниң чазааның чалааны-биле чоокку хүннерде Чехословак Социалистиг Республикажа найыралдыг аян-чорук кылып СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин баар.

СОВЕТ-ЮГОСЛАВ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

Май 18-те Кремльге СЭКП ТК-ның Чиргине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев биле Совет Эвилелинге найыралдың аян-чоруун кылып келген ЮСФР-нин Президентизи, ЮКЭ-ниң Даргазы И. Броз Титонуң аразында чугаалажыышкыннар доозулган. Чугаалажыышкыннарга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның секретары Б. В. Русаков, ЮКЭ ТК-ның Президиумунуң кежигүнү С. Доланц, ЮСФР-нин даштыкы херектер талазы-биле эвилелдиң секретары И. Врховец киришкеннер.

Совет-югослав харылзааларының хөгжүлдезинин байдалын болгаш перспективаларын чугаалажып көөрүн уламчылаан. Политикага, экономикага, өртемге, культурага болгаш өске-даа талаларга бот-боттарының харылзааларының байлакшыыры Совет Эвилелиниң болгаш Югославияның, ийи чурттун улустарының үндезин өрге-ажыктарынга дүүшкек дээрзин Л. И. Брежнев болгаш И. Броз Тито онзалап демдеглээннер. Совет-югослав кады ажылдажылганы ханыладырынга боттарының беленин ийи тала бадыткаан, дээди деннелге харылзааларны калбартырының эргежок чугулазын демдеглээн. Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязы биле Югославияның Коммунистер эвилелинин аразында кады ажылдажылганы хөгжүдерин олар онза ужур-дузалыг деп санааннар.

Дээди деннелге ужуражыышкыннарның түннели болур совет-югослав кады кылган документилериниң принциптери болгаш чүүдери болза ССРЭ биле ЮСФР-ниң аразында ынзы-бүрү талалыг кады хөделиишкиннерге болгаш доктаймал харылзааларга, бот-боттарын билчиринге болгаш бүзүрежиринге ынаныштыг үндезин болур.

Даштыкы политиктиг чамдык айтырыгларны үнелеп көөрүнге ылгалдар түрза-даа, делегей херектеринге ССРЭ-даа, ЮСФР-даа тайбың болгаш чавырлыышкын дээш, бүгү чурттарның болгаш улустарының хамаарышпас чоруу дээш, социал дешпилге дээш турган турар ынды үндезин үүл совет-югослав харылзааларга кол тодарадыкты ужур-дузалыг болур дээрзин чугаалажыышкыннар үезинде демдеглээн.

Амгы үениң ең чугула сорулгаларының бирээзи болуп — чепсегленишкинни дужуреринин айтырыынга ийи тала онза кичээнгейни үндүргеннер. Бөө-чепсекти өндере бүдүрерин соксадырының эргежок өскелеринге көөгенийшкинни өстүрерин болгаш чепсегленишкинни боттуг дужуреринче шилчиирин олар эргежок чугула деп санаан болгаш ол талазы-биле чогаалыкчы бүгү эгелекчи саналдарны, чижээ ол сорулганы күүседиринче угланган чепсегленишкинни дужурер талазы-биле КНО-нуң Бүү Ассамблеязының тускай сессиязының шиитпирлерин дөмдеп, Стратегтиг шаап халдаашкын чепсектерин кызыгаарлаар талазы-биле совет-америк чаа керээни чарары ол чорукка арганы бөө дээрзинге бүзүреген Л. И. Брежнев болгаш И. Броз Тито илерет-кеннер. Европага бүзүрежиишкинни, айыл чок чорукту болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарынга Хельсинкиниң түннел актызының чүүлдерин долузу-биле амыдыралга чайгылыш чокка боттандырып чорударының чугула ужур-дузазын ССРЭ болгаш ЮСФР демдеглээн. Ол чорукка эки рольду келир чылын Мадридке болур ужуражыышкын ойнаар ужурлуг.

Совет Эвилели болгаш Югославия чавырлыышкын чорудулгазын ханыладыры дээш, ону делегейниң бүгү районнарынга нептередири дээш, политиктиг чавырлыышкынны шериг талазы-биле чавырлыышкын-биле каттыштырар дээш, кризистиг байдалдарны тайбың арга-биле, ең эргени, тускай догуннаан чорукту болгаш улустарның хостуг, хамаарышпас хөгжүлдезин шыңгыызы-биле хүндүлеп көөрүүнүң үезинде чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээри дээш быжыы-биле туржуп турарын чугаалажыышкыннар үезинде онзалап демдеглээн.

Тайбыңны быжыглаар дээш база делегейниң политиктиг байдалын экижидер дээш демиселге бүгү чурттарның идеи-кейлиг киржилгези дээш Л. И. Брежнев болгаш И. Броз Тито саналдааннар.

Бот-боттарын билчирин ханыладыр дээш, делегей амыдыралының принципиалдыг айтырыгларының талазы-биле үре-түннелдиг болгаш чогаадыкчы чугаалажыышкыннарны үргүлчүлээри дээш ССРЭ болгаш ЮСФР туржуп турар Оон эрге-ажыктарынга янзы-бүрү деннелдерге санал-оналдың доктаамал солчугазының практиказын үргүлчүлээр.

ЮСФР-ниң Президентизи, ЮКЭ-ниң Даргазы И. Броз Тито СЭКП ТК-ның Чиргине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневти ЮСФР-ге албанның найыралдыг аян-чоруун кылып келирин чалаан. Чалалганы сеткил ханыышкыны-биле хүлээп алган.

Л. И. Брежневтиң болгаш И. Броз Титонуң чугаалажыышкыннары найыралдыг ажык байдалга болгаш бот-боттарын хүндүлежириниң өзүзүнга эткен.

Чугаалажыышкыннарга киришкеннер болза:

Совет таладан—СЭКП ТК-ның килдис эргелекчизи Л. М. Замятин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министериниң бирги оралакчызы В. Ф. Мальцев, СЭКП ТК-ның Чиргине секретарының лузалакчызы А. И. Блатов, ССРЭ-ниң ЮСФР-де элчини Н. Н. Родионов, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчизиниң оралакчызы Г. А. Киселев, СЭКП ТК-ның консультантылар болуунуң килдизинин удуртукчузу Н. В. Шишлин, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң килдис эргелекчизи В. Ф. Трубников.

Югослав таладан — ЮСФР-ниң ССРЭ-де элчизи М. Орландич, ЮСФР-ниң Президентизинин кабинет эргелекчизи Б. Балурина, даштыкы херектер талазы-биле эвилелдиң секретарының оралакчызы М. Береш, ЮСФР-ниң Президентизинин чөвүлекчилери Б. Мандич болгаш М. Максич, ЮКЭ ТК-ның Президиумунуң күүсекчи секретарының оралакчызы Б. Милошевич.

(СЭТА).

Кыска хуусаада—бедик деннелге

ТЕМПИНИ БЕДИДЕР

Районда часкы тарылганы чорудуп турар байдалының дугайында айтырыгны чоокта чаа СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бюрозунга чугаалашкан. Аңаа ажыл-агыйлар удуртукчуларының болгаш агрономнарның информацияларын дыңнаан. Ниитизи-биле кайы-даа совхозта часкы хову ажылдарын оожум темп-биле чорудуп турарын бюро хуралынга демдеглээн. Май ортанга чедир түүлге 1498 га черде тараа культуралары тарыткан. «Тээли» совхозу 2490 га шеңдүн түүлге 700 гаын, а «Мурнакчы» совхоз түүлге 40 ганы чажып тараан. Часкы чер аңдарылгазының планын район түүлге 24,2 хуу күүсеткен.

Оон аңгыда ажыл-агыйлар чер суггарылгазын база эки организастап шыдаваан. Амыы үеде районда 15 звенода түүлге 63 суггатчы хаара туттунган. Бо дээрге чаңгыс ажыл-агыйга турза чогуур суггатчылардан белин эвээш саңдыр. Улуг ажыл-агыйларның бирээзи — «Тээли» совхозта түүлге 28 суггатчы бар.

«Буга-сумуннарда суг кызыы, ынчангаш суггатчылар эвээш» — деп, чамдык агрономнарның ыыдагаанпан турары-биле төөпшээрежин болбас. Бир эвес суггатчыларны дүне-даа, хүндүс-даа эдлечежип ажылдаар кылдыр организастаан болза, байдал ындыг эвес болур турган. Ажылды ынчаар организастааанындан тараа шелүүче дүне аксын каан суг чоогалар эдерип хилис агып хопар фактылар турган. Суггатчыларның ажылын планнаваан, кымның кажан, кала ажылдаарын тодаратпаан. Оларның ажылынга нормачижек тургустунмаан.

Кол четпес түүл — механизаторларның ажылын багай организастаанында. Оларның чамдыктары хову турлаглаарынга хонмас, өртен 9—10 шактарда ажылдап үнер, ынчангаш чүгүлө хөй шак-минутаны чидирип турар. Чижээ, «Мурнакчы» совхозтун Базаранта хову турлаанга май 13-түн өртенинде түүлге 3 механизатор турган. Олар дүнекки эдлечегде ажылдааш, тракторларын тургузуп каан, совхоз төвүнден механизатор өөрүнүң кээрин маган турган. Олла өртен «Тээли» совхозтун Найырал салбырының тараа чаштырар механизаторлары дериг-херекселди белеткеп алган, өртенгинин 8 шактан 9 шак чартыкка чедир үрезин экээр машина манап аная турганнар. Бо ажыл-агыйның Кызыл-Даг салбырында тарылгада механизаторларның дүштеки чемин озалдалыр таварылгалар бар. Хову бригадирлери, агрономнар механизаторларның хүнде кылган ажылының түннелин үндүрбейин турар. Ажылды организастап турарында өске-даа ындыг четпестер хөй. Совхозтарның директорлары ындыг четпестерни чайладыр талазы-биле хемчеглерни кошкак ап турар.

Ажыл-агыйларда парткомнар, бригада парторганизациялары хову турлаглаарында көскү агитацияны багай өрөн кылган. Коргүзүг самбыраларын хүн бүрү бижип долдурбайн. «Чаңнык», «Тен» ышкаш хана солуннарны ынчангаш эргежок чугула-дыр.

ЧАШТЫРЫЛГА ООЖУМ

«Ленинчи оруу» совхозтун Хайырлыгда № 3 бригадазының хову турлаанга баргаш, учетчик Серен-оол Кара-оол-биле ужуражы бердивис. Часкы хову ажылдарын бригада канчаар чорудуп турарын айтырарывыска, ол мынча диди:

— Пат ийин, пат. Мактаныптар чүвевис чок.

— Ужуру чүдел?

— Бо тракторларны көрүүр даан—дээш, ында тургулаан күчүлүг К-700-терже айытты. —Орта ажылдавас, аная тургулаар-дыр.

Ажыл-херектиң байдалы-биле хандыр таныжа бээривиске, учетчиктиң дүвүреп турары шынап-ла үндезин-барымдаалыг болду. Чижээ, мынчаңгыннерни ап көрээлиивис. Хайырлыг бригадазының шолдеринге бо чазын 6146 гектарга тараа культураларын чаштырар ужурлуг. Чаштырылганы орайтап. май 8-те эгелээн. Ындыг болзажок ажылды организастааны четпес, чаштырылганың темпизи оожум. Ол чүгүлө ажыл уламдыгын туруп берген. Оон уламыдан чаштырылга чорудуп келген он ажыг хонуктун дургузунда чаа-ла ийи мунга чедирген.

— Чаштырылганың оожум болуп турарының ыыдагааны чүдел?

— Чамдыкта тракторлар үрели бээр-дир. Бо бир К-700-түн хөделдирикчизи үрели берген. Аная турары ол-дур. А өске ийи К-700 чаштырар кижи четпезиинден бөгүн ажылдавайн турлар. Даарта та канчаар түүве. Улус келзе, чаштырып кирер боор —деп, С. Кара-оол харылады.

Моон алырга, совхозтун часкы тарылгага багай белеткелдиг киргени илдең-дир. Чаштырылгага кол-ла ынаныштыг шоолуг күчүлүг эвес бичии тракторларже салып турар. Оп бир «Беларусь» чаңгыс-чаңгыс сеңлкалар сөөртүп алган чаштырып турар. Оларның шуптузунуң кылыр ажылын катай алырга безин чаңгыс К-700 шаа четпес болгай. Бо агрегаттарның иштинде үлүг-нормазын ажыр күүседип турарлар эвээш эвес. Чижээ, Юрий Петровтун удуртканы звенозунда беш тракторист эрткен беш хонукта нормазын 198 хуу күүседип келгеш, чарышка бирги черни эзлээн. Ынчалзажок күчүлүг К-700-терни бүрүн бүдүрүкчүлүг-биле ажылдавайн турары четпес.

Чер аңдарылгазында ажылдап турар үш К-700 хүнде 18 ганы аңдарар турган, ажыл эгелээнден (май эгезинден) бээр чаңгыс-ла катап ийи норманы күүсеткен. А өске хүннерде ортумак кылыышкыны 20 га-ла хире чедип турар, азы нормадан дөңгүп-ле 2 га ажып турар. Ындыг күчүлүг машиналарны ол хире куду бүдүрүкчүлүг-кылдыр ажылдаарга канчаптаа таарышпас.

Бо совхозтун удуртукчулары, ылангыя кол агроному Сергей Ярин боттур хемчеглерни албас болза, үнелиг үешак эртер. А ол чорук лужүттү кудуладырынга чедирери чугаажок.

ЧУРУКТА: совхозтун чер аңдарылгазында мурнакчы тракторнан В. Чаш-оол.

К. АРАКЧАА,
«Шынның» тускай корр.
О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

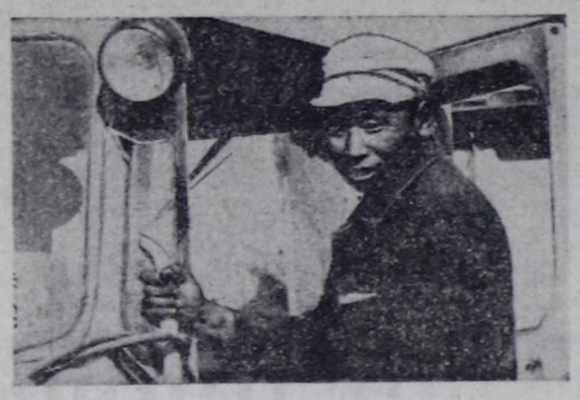

ЧУГУЛА ЗВЕНОЛАР

Партияның политиказын боттандырып, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң чеднишкиннерин хамыктың мурнунда ооң ең чугула звенолары — чер-черде партия эге организациялары хандырып турар. Бистиң партиявыстың үндезинги бооп турар партияның эге организацияларының кайы хире дайынчы болгаш инициативалыг ажылдаанындан партийжи удуртулганың деңнели шуут хамааржыр дээрзин СЭКП-ниң XXV съездизинге онзалап демдеглээн.

Ол съездге СЭКП ТК-ның Чиргине секретары эш Л. И. Брежневтиң кылганы ТК-ның Отчёт өлеткелинде мынча дээн: «ПАРТИЯ ЭГЕ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫ ЭКОНОМИКА БОЛГАШ КУЛЬТУРА ТУРГУЗУУШКУНУНУҢ МУРНУКУ ОДУРУУНГА ЧОРУП, МЫРЫҢАЙ ШУУТ-ЛА ЧОН ОРТУЗУНГА АЖЫЛДАП ТУРАР. ОЛАР ПАРТИЯНЫҢ ПОЛИТИКАЗЫН МАССАЛАРНЫҢ АМЫДЫРАЛЫ, ЧОГААДЫКЫ ЧОРУУ-БИЛЕ ТУДУШТУР ХОЛБАШТЫРАРЫНГА, АЖЫЛ-АГЫЙЖЫ, ПОЛИТИКА БОЛГАШ ИДЕЙ-КИЖИЗИДИЛГЕЛИГ СОРУЛГАЛАРНЫ ЧЕДИШКИННИГ ШИИТПИРЛЭЭРИНГЕ ИДЕПКЕЙЛИГ КИРЖИП ТУРАР». Ол бүгү болза оларның дайынчы арга-шинээзин доктаамал бедидерин, ажылының стилин болгаш арга-методун улам сайзыраңгайжыдарын негеп турар.

Амгы үеде бистиң республикада партияның 461 эге организацияларының, 360 бригада болгаш цех организацияларының аажок хөй нуруузу бодунуң коллективтериниң дайынчы өзээ болбушаан, партияның салган сорулгаларын боттандырарынче массаларның күүнүн мобилизастаар, ажыл-херекти удуртуп башкарар талазы-биле өзүлүг билдилиг организакчылар болу бергеннер.

Кызылдың алгы заводунда партия эге организациязында (секретары Е. Г. Наумова) коммунистерниң саны хөй эвес-даа болза, бүгү ажыл-херектиң өзүлүг, дайынчы организакчызы апарган. Парторганизация коммунистерни бүдүрүлгениң шиитпирлиг участоктарында быжыглаан, даандырган ажыл-херекке ролюн болгаш харымсалгазын бедидери-биле оларның дыңнадыгларын партия хуралдарынга доктаамал ап турар. «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп ростовчуларның эгелээшкини-биле чарышты мында улам калбарткан. Ол айтырыгны партия эге организациязының ажык хуралынга чугаалашкаш, хүлээп алган шиитпирлериниң күүселдезин организастап турар.

Ниитизи-биле бо заводта партия эге организациязы организакчы болгаш политиктиг ажылды ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээри-биле сырый холбаштыр тургусканыдан планныг даалгалар багай эвес күүсеттинин турар. Бо чылдың бирги кварталында республиканың бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка тиилекти болгаш, заводтуң коллективи СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чедип алган. Бо үстүнде дег чижекте «Тээли» совхозтуңЭэр-Хаваста, «Росводпром» каттыжыышкынының демир-бетон кылыглар заводунда, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезинде, «Мерен» совхозта, В. И. Ленин аттыг «тыва даг-дүүгү» комбинаттың энерго-цегинде болгаш өске коллективтерде парторганизацияларны хамаарыштырып болур.

Ынчалзажок партияның XVII область конференциязынга чамдык партия эге организацияларының ажылы үениң негелдезинин деңнелинге ам-даа четпейн турарын демдеглээш, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга оларның удуртулгазын улам экижидериниң, күш-ажылчы коллективтерге партийжи салдарын күштелдириниң эргежок чугулазын айыткан. Маңаа холбаштыр алыр болза чамдык партия эге организациялары ажыл-херектиң иштинче шоолуг ханылан, кирбес, эрецгейлээр чоруктар ам-даа бар. «Алдан-Маадыр» совхозтуң Ак-Даш салбырында партия эге организациязын маңаа чижек кылдыр көрээли. Салбырдан дыка хөй мал иткен болгаш самчыгдаттынган турган. Салбыр эргелекчизи болгаш хөй бригадири турган коммунистер Ш. Монгуш, Д. Ондар олардан болгаш өскелерден-даа ында парторганизация негелдени кошкатканы, кижи ышдажыр аргажок ол четпестер-биле үр үеде эптежип келгени чоокта чаа плерээн.

Оон аңгыда чамдык бүдүрүлгелерде, тудугларда, транспортта партия эге организацияларының хүрээлеги шоолуг өспейн турар. Чижээ, № 3, 585 дугаарлыг КМК-ларда парторганизациялар сөөлгү үш чылда партияга чаңгыс-даа кижи хүлээп албаан. «Тудуг кезектери» комбинатта, пиво заводунда партия эге организациялары коллективтериниң ажыл-агыйжы болгаш политиктиг ажыл-чорудулгазынга дээштиг салдарны кошкак чедирии турар.

Оон аңгыда политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгени болур-чогууру-биле организастаар база идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылдың дээштинин бедидер талазы-биле хөй-хөй партия организацияларының ап турар хемчеглери чогуур негелдеге четпес. «Шагонарташжстрой» тудуг эргелелинде, «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң Чодураа салбырында болгаш өске-даа чамдык черлерде парторганизацияларны ыдыгларга хамаарыштырып болур. Чижээ, «Шагонарташжстрой» тудуг эргелелинге баштай 15 хире политшколлар ажылдан эгелээш, ында партбюронуң контроль чогуудан оларның хөй нуруузу сандаразын. Кызыл районнуң Кур чер, Шамбалыг суурларында, Чоон-Хемчиктиң Барыын-Хемчиктиң чамдык чурттакчылыг черлеринде партия эге организацияларының идей-политиктиг ажылының дээштинин кошкаандан чамдык кижилер хөй-ниитиниң корумчурумун үрээр, кем-херек үүлгедир чоруктар ам-даа үргүлчүлевишлаан.

Партияның ең чугула звенолары болур партия эге организацияларының организакчы болгаш политиктиг ажылының арганарын болгаш хевирлерин улам ыңай сайзыраңгайжыдарынче бистиң партиявыстың Төп Комитеди доктаамал кичээнгейни салып турар. «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның чоокта чаа хүлээп алган доктаалында бо харыысалгалыг ажыл-херекке партия эге организациялары чугула рольдуг болур дээрзин айыткан. Партия эге организацияларына, күш-ажылчы коллективтерге идеологтуг ажыл ажылчы чоннарын амыдыралчы идепкейлиг турушка кижизидер күштүг чепсек, шаап халдакчы хевирлиг кылдыр тургустунган турарын чедип алыры эргежок чугула.

СЭКП-ниң XXVI съездизинге үткүштүр чорувушаан, бүгү партия организациялары дайынчы соруктуг организакчы болгаш политиктиг ажылды калбартыр, идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылдың шынарын база дээштинин бедидер, коммунистиг тургузуушкунуң сорулгаларын чедишкиннинг шиитпирлээрин хандырар ужурлуг дээрзин СЭКП ТК-ның үстүнде аданаывыс доктаалында айтып турар. Ол бүгүнү партия эге организация бүрүзү бодунуң ажыл-чорудулгазынга хажык чокка удуртулга болдуруп, аммыдырга боттандырар талазы-биле хемчеглерни алыр ужурлуг.

ДООЗУП ТУРАР

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» совхозунда Адаа-чурттуң Улуг дайынының хоочуну Семен Филиппович Чекулаевтиң удуртканы хову-трактор бригадазының механизаторлары чамдык чылыг хүннерни долузу-биле ажыглап турган, 2800 гектар черге кызыл-тас тарылгазын бедик агротехниктиг хуусаада дооскан.

Тарылгага механизаторлардан Василий Федюхин, Леонид Непомнящий, Александр Баун болгаш оон-даа өскелер эки ажылдап, бирээзи-ле хүнде 38 га черге тараа чаштырар норманы 50 га чедир күүседип турган. Ам сула тарылгазынче кирген болгаш ону 700 гага тарыыр.

К. МААДЫ.

КОМПЛЕКСТИГ ЁЗУ-БИЛЕ

Улуг-Хемде «УТКА 25 чылы» совхозтуң Иштии-Хем салбырының механизаторлары «Хожудап турарлар чокка ажылдаар!» деп ростовчуларның эгелээшкинин ийи-биле деткээш, эки ажылдап турарлар. Ында шупту механизаторлар «К-700», «ДТ-75» тракторлар-биле хүн бүрүүн ажыл нормазын ажыр күүседип, хову ажылдарын ипатовчу арга-биле комплекстиг чорудуп турарлар. Оон түннелинде 738 га черде кызыл-тасты, 139 гектарда арбайны чаштырган.

Шаравии Базыр-оолдуң удуртканы тос кижи составтыг звено 206 га черде хөй чылдыг сигенни суггарган. Ында суггатчылар Сат Опанак, Шулуун Доржу, трактористер Николай Базыр-оол, Михаил Доржу, Кызыл-оол Доржу олар хүн бүрүүн ажыл нормазын ажыр күүседип турарлар.

Тыва АССР-ниң алдарлыг чурукчузу хүндүлүг атты Г. С. Суздальцевке тыпсыр дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Совет чурулга уран түүлүн хөгжүдерингe ачы-хавыязы дээш **Тыва АССР-ниң алдарлыг чуруикчузу** хүндүлүг атты чурукчу, Тыва АССР-ниң Чурукчулар эвилелиниң баштаар черинин даргазының оралакчызы Георгий Сергеевич **Суздальцевке** тыпсыр.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай. 1979 чылдың май 18.

Ажыл-чорудулганың дайынчы программазы

УЛУГ УЖУР-ДУЗАЛЫГ

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында» партия Төп Комитединиң чоокта чаа үндүрген доктаалын бистиң «Улуг Октябрь» совхозтуң хову бригадазының механизаторлары улуг сонуургал-биле катап-катап номчуп кердүвүс. Ол бүгү совет кижилерге улуг ужур-дузалыг документ дээрзинге ханыны-биле бүзүредивис. Чүге дээрге чурттун экономиктиг, социал-политиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдези кижизидилге ажылының чедишкининден хамааржыр деп ук доктаалда онзалап демдеглээн-дир.

Ол доктаалды номчуп олура, хууда менден-даа хамааржыр чүүлдер бар-дыр деп медередим. Мен ам үжен дөрт чыл механизаторлап ажылдап тур мен. Ынчангаш аныяк механизаторларның дагдынык-чызы кижи болганымда, оларны төлептиг ишчилер кылдыр чаңчыктырып кижизидеринге эвээш эвес чүүлдерни кылыры менден негеттинип турар. Бодумнуң дагдыныкчы хүлээлгемни бар шаам-биле кызып күүседип турар мындыг мен. Үр ажылдап келген үем дургузунда хөй-хөй аныяк механизаторларны ажыл-ишке бердинген кылдыр чаңчыктырып кижизиттим. Бо хүннерде бистиң механизаторларның чорудуп турары чугула кампания — часкы тарылга чедишкиннинг эртип турарынга дагдыныкчы мээн үлүг-хуум база бары чугаажок.

Бистиң бригадага часкы хову ажылдары май эгезинде хайнылып үнген. Чаштырылга ам адакталып тур. Механизатор бүрүзү хөйну кылырынче база ажылды шынарлыг бүдүреринче чүткүп турар. Аңаа хамыктың мурнунда бистер, хоочуннар, үлегер-чижээвисти көргүзүп тур бис. Ол-даа болза, кижизидилгенин бир хевири-дир. Кижизидилгени ажыл-херектен хоорулдурбайн, чогум-на оон-биле холбаштырып, комплекстиг чорудар деп, доктаалда айытканы чүүлдүг-дүр. Дагдыныкчылар боттарының буянныг хөрээн ак сеткилдиг күүседири ынчангаш эргежок чугула-дыр.

Ф. ДОЛГАНОВ,
Тыва АССР-ниң алдарлыг механизатору.

КӨДЭЭ ЧЕРЛЕРЖЕ

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалын амыдыралга боттандырар дээш организакчы болгаш политиктиг ажылды калбартыр. Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылдың шынарын база дээштинин улам ыңай бедидер, ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң сорулгаларын чедишкиннинг шиитпирлээр талазы-биле ажылдар Улуг-Хем районда калбарып турар.

СЭКП райкому район төвүнүн бүгү партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының удуртукчуларын болгаш активин чыыдыргаш, ол чугула документинин ужур-дузазының, ону амыдыралга боттандырып чорударының дугайында сургаалданы берген. Район төвүнден 60 ажыг кижини көдээ черлерже аткарып үндүрген.

Тувинская республиканская БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

БИСТЕ МЫНЧААР ОРГАНИЗАСТААН

Туранда районнуң амыдырал хандырылга комбинадының коллективи онгу беш чылдың эгезинден бээр республиканың адыр аайының социалистиг чарыжына мурнуку одургну эолеп келген. Ол дээрге ында социалистиг чарыштың дээштинн чедип алганының түңнели-дир. Комбинатта социалистиг чарышты канчаар организастаанын болгаш ооң дээштинн канчаар чедип ап турарының дугайын ында партия организациязының секретары Николай Андрианович БЕСПАЛОВТАН бистиң корреспондентивис сонуургап айтырган. Ооң харылааны болза:

—Комбинаттың администрациязы, партия болгаш профэвилел организациялары социалистиг чарыштың ужурдузазын улуу-биле үнелеп көргеш, ажыктыг чоруктуң болгаш шынарының беш чылының эгезинден бээр олче онза кичээнгей салып келген. Мурнакчыларны илередирин болгаш оларны шаңнап-мактаарының чаа хевирлерин ажыглап турар бис. Ол бүтүү эки түңнелдерни чедип алырыга улуг идеглиг боон турар. Бистиң комбинаттың коллективи база-ла шаңнал-макталдарны удаа-дараа ап турар апарган. Чижээ, онгу беш чылдың сөолгу үш чылдарында планнарны болгаш социалистиг хүлээлгелерни хүүсаадан эрте күүсеткен дээш СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктары-биле үш удаа, а ол ышкаш Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Хүндүлүг бижин-биле шаңнаткан.

Бистер чыл санында-ла планны чүгле ниити продукция хемчээлиниң эвес, харын база ассортимент талазы-биле чедиишкиннер күүседип турар бис. Ону чоннуң бүгүлде негелде-хереглелдерин бүрүү-биле хандырары-биле чедип алган. Бо хүннерде бистиң совхозтар болгаш кедээ суурлар кижилери комбинаттың көргүзүп турар ачы-дузазын шуптузун ап турар. Ынчангаш бистиң комбинат кедээ черлерге ачы-дуза чедирерин хоорайның деңнелинге чедирериниң чугула сорулгазын республикада бир дугаарында күүсеткен. Ол ышкаш боттарывыстың социалистиг хүлээлгелеривистиң кол үүлүн—хожудан турарлар чок ажылдаар деп негелдеп база күүседип алдывыс.

Республиканың ниити деңнелин алырга, кедээ чоннуң кижи бүрүзүнге онааштыр 8 хире рубльдиг ачы-дузазын көргүзүп турар болза, бистиң районда ол түн — 15 рубль 76 көпеек боон турар. Ол дээрге коллективте улуг мергежилдиг, хоочун ажылдакчыларның үр чылдарда доктаамал ажылдап, аныяктарны күш-ажылчы чаңчылдарга кижизидип дузалаарының түңнели-дир. Комбинаттың 8 кижи составтыг бир бригадазы коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп хүндүлүг аттыг, 28 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, 2 кижи—республиканың чонунуң амыдыдал хандырылгазының алдарлыг ажылдакчызы аттыг.

Үстүнде чедиишкиннер боттары-ла чедип келбээн. Ол дузазын шуптузун ап турар. Ынчангаш бистиң комбинат кедээ черлерге ачы-дуза чедирерин хоорайның деңнелинге чедирериниң чугула сорулгазын республикада бир дугаарында күүсеткен. Ол ышкаш боттарывыстың социалистиг хүлээлгелеривистиң кол үүлүн—хожудан турарлар чок ажылдаар деп негелдеп база күүседип алдывыс.

Республиканың ниити деңнелин алырга, кедээ чоннуң кижи бүрүзүнге онааштыр 8 хире рубльдиг ачы-дузазын көргүзүп турар болза, бистиң районда ол түн — 15 рубль 76 көпеек боон турар. Ол дээрге коллективте улуг мергежилдиг, хоочун ажылдакчыларның үр чылдарда доктаамал ажылдап, аныяктарны күш-ажылчы чаңчылдарга кижизидип дузалаарының түңнели-дир. Комбинаттың 8 кижи составтыг бир бригадазы коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп хүндүлүг аттыг, 28 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, 2 кижи—республиканың чонунуң амыдыдал хандырылгазының алдарлыг ажылдакчызы аттыг.

Үстүнде чедиишкиннер боттары-ла чедип келбээн. Ол дээрге комбинаттың партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының организаторлары болгаш кижизидикчи улуг ажылының түңнели-дир дээрзин чугаалаар херек. Ынчангаш маңаа социалистиг чарышты канчаар организастаан, шаңнал-макталды тыпсын турарының дугайын демдеглээри базе артык эвес. Чыл эгезинде бригадаларның, цехтерниң, а адактың соонда—бүүгү коллективтиң кежигүнериниң хуралында эрткен чылдың түңнелдерин чугаалажып, тивлекчилерни тодарадыр болгаш шаңнал-макталдарны тыпсыр. Ол-ла хуралга эгелеп турар чылдын планында дүүштүр социалистиг хүлээлгелерни алыр. Ооң-биле кады ону күүседириниң негелделерин тодаткаш, чарыштың тивлекчилерин канчаар, үүнүң-биле шаңнап-мактаарын база доктаадыр бис. Түңнеллерни үндүрүп, ону ылап-ла месткомга чугаалажып көөр болгаш ооң шинтпирин ёзугаар түңнелди ниити коллективке, ооң хуралынга чарлап дыпадыр.

Бистер чарыштың тивлекчилерин шаңнап-мактаарының хөй хевирлерин ажыглап турар бис. Чижээ, 1978 чылда акша шаңналын 109 катап тыпсыан. Ооң ниити түүү 2109 рубль болган. Ооң аңгыда курорттарга баарының 4 путевкаларын халаска берген. Бир кижи «Найырал» поездизиниң путёвказын база халаска алыр эргени чаалап алган. Ол бүүгү шаңнал-макталдарны коллективтиң кежигүнери билир, ол дээш чаныышка эки түңнелдерже чүткүп турарлар. Чарыштың дээштиг боон турарының чылдагаанарының бирээзи—бригаданың, цехтиң болгаш туус кижилериниң-даа кылган ажылдарының түңнелдериниң чарыштың организастаарынга салдарындан бүдүрүлге айтырыын шинтпирлээринге бергелер тургустунар таварылгалар тургулаар болгай. Маңаа холбаштыр бисте байдал кандыгыы?

Бир кижиге онааштыр ортумак ачы-дуза чедирилгеан, тодаргайлаарга, бистиң планывыстың сайгарылгазы, ниити министерствонуң деңнелинден барык ийи катап хөй боон турарын үстүнде чугааладым. Ынчаарга чыл келген тудум-на планныг даалга ортумаа-биле 7—8 хуу өзер-дир. Ынчангаш бистер ажылчыннар саның көвүдеттейн тургаш, планны 1,5—2 хуу ажыр күүседирин чедип ап турар бис. Ол чүл дээрге, база-ла социалистиг чарыштың ачы-дузазы деп чүвени практика кырынга көрүп турар бис.

Бистиң комбинатта эки эгелээшкиннерни дораан-на деткап, ону боттандырарынга таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар. Чижээ, эрткен чылы В. Н. Коровинаның бригадазы 3 чылдың планын ССРЭ Конституциязының бир чыл озаала күүседир хүлээлгени алган, ону херек кырында боттандырган. Ол-ла эгелээшкиннин чаагай салдары коллективте үргүлчүлевишаан. Бо хүннерде дыка хөй кижилер болгаш 2 бригада 1979 чылдың ийиги чартыынын, а 12 кижи—онгу беш чылдың сөолгу —1980 чылынын үлүүн күүседип турар.

Социалистиг чарышты организастаарында ам-даа четпестер бар деп чүвени билбишаан, комбинаттың администрациязы, партия болгаш профэвилел организациялары камдык хемчеглерни ажылдап кылгаш, боттандырып турар. Ооң түңнелинде Бии-Хем районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң коллективи онгу беш чылдың дөртү чылының планын хүүсаадан эрте күүседир дээрзинге бүзүрел турар бис.

Москвада Чечек бульварында СЭКП МК-ның болгаш МХИ-ның Политикиг чырыдыышкын бажыңының комплекизин туда берген. (Чурукта).

В. ЕГОРОВТУҢ болгаш А. СТУЖИННИҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Чарыш—күчүлүг быра

ЧОГУУР ХУУСААЗЫНДА

Бистиң чуртка кедээ ажылагыйның, ылаңгыя мал ажылының хөгжүлдези шапкынчаан тудум-на, күрүнеге алгы-кешти садары база көвүдеп турар. Хуу кижилериниң болгаш колхоз-совхозтарныңдаа малының кежин чогуур белеткел черлерине дужаары күрүнеге ужур-дузалыг антырыг боон турар.

Бистиң республиканың совхозтары сөолгу чылдарда күрүнеге алгы-кеш дужаарын эжиктеткен. Алгы-кеш курлавырлары соккан болгаш өлген-даа мал-маганның кежиндеп тургустунары билдиңгир. Бир эвес 1976 чылда республиканың бүүгү ажыл-агыйлары бар курлавырларның 47 хуузун дужааган болза, 1978 чылда — 66 хуу четкен. Каа-Хем районнуң совхозтары хөй кежиниң 90,9 хуузун болгаш бода мал кежиниң—54,5 хуузун күрүнеге дужааган. Өскедаа районнарда совхозтар алгы-кеш дужаарын көвүдеткен. Алгы-кештиң бар курлавырларын бүрүү-биле дужаан турар ажыл-агыйларга «Буруңгаар», «Улуг Октябрь», ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «УТКА 25 чылы», «Хемчик» совхозтар хамаржыр турар.

Чедиишкиннер-биле чергелештир алгы-кешти белеткээриниң, оларның шынарын эжиждириниң болгаш дужаарының талазы-биле улуг четпестер бар. 1978 чылда алгы-кешти хүлээп алырының ниити хуузу 66 чеде-даа берген болза, чиг-эттиг хевирлериниң талазы-биле көргүзүүлер багай боон турар. Чижээ, соккан болгаш өлгеп-даа бода малдың 9,5 муң алгы-кежиниң орнунга күрүнеге чүгле 4,9 муң алгы-кеш дужааттынган. 117,8 муң хөй кежин дужаарының орнунга ажылагыйлар чүгле 75,3 муңну саткан. Ниитизи-биле 1978 чылда совхозтар мурнунда чылдыындан бода малдың 993 кежин болгаш 19,9 муң шээр мал кежин эвээштн дужааган. Дыка хөй районнар болгаш совхозтар боттарының алгы-кеш курлавырының чартыындан эвээштн күрүнеге дужааганы четпес боон турар. Тес-Хем, Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик. Эрзин районнарның совхозтары курлавырларының чүгле 34-тен 44 хуузун күрүнеге берген боон турар. Алгы-кеш телазы-биле эң улуг курлавырлыг Чөөн-Хемчик район эрткен чылын 22988 алгы-кеш дужаарының орнунга чүгле 10099-ту күрүнеге саткан. Үстүнде айтылган четпестерниң үржүүндеп республика бода мал болгаш хаван кежиниң талазыбиле үш чыл планын күүсетпээн. Тодаргайлаарга, бода малдың 23,3 муң болгаш хаванның—38,7 муң алгы-кежи четпейн барган.

Күрүнеге дужаан турар алгы-кештиң кол-ла четпес чүүлү— оларның шынарының багай боон турары болур. Оларның хөй кезин стандартка таарышпас, ынчангаш план күүселдезинге киирбейн турар. Эрткен чылын дужааттынган бода малдың 4998 болгаш шээр малдың—75327 кежиниң тус-тузунда 30,6 болгаш 39,2 хуузу планга кирбес, сорт чок болган. Моон алгаш көөргге, эрткен чылын совхозтар алгыдан дараан-узун болгаш чолдак тоннар, бөрттер, идиштер кылырынга эргежок чугула бүүү алгы-кештиң 30-ден ашпас хуузун дужааган-дыр.

Күрүнеге дужаан-ла турар бүүгү хевириң алгы-кежиниң шынарының талазы-биле бистиң республика Россия Федерациязының областарының, крайларының болгаш автономнуг республикаларының сөолгу черин эзеп турар. 1978 чылда бүүгү РСФСР-ге совхозтардан болгаш чондан хүлээп алган бода мал алгы-кежиниң I—II сорттары 59 хуу, шээр малдың—38 хуу турган болза, бистиң республиканга тус-тузунда 15,5 болгаш 4,7 хуу болган. Ылгал дыка улуг боон турары илдец-дир. Бистиң 13 районнарывыстың 7-зи стандартка таарышпас болгаш III-IV сорттуң алгы-кежин дужаан турар. Ооң түңнелинде совхозтар бир бода мал кежиндеп 6 рубль, а шээр мал кежиндеп—1,5 хире рубль каражага таваржып турар. Ооң чылдагааны база-ла шынарның куду деңнелдиинде-дир.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларының хууда малындан Тыва респотребсоюзтуң белеткел конторазынга хөй алгы-кеш кирип турарын демдеглээр херек. 1978 чылда хуу кижилериниң дужааган алгы-кежиниң 46,7-ден 83 хуузу эки сорттуг болган.

Республикада алгы-кеш курлавырларын долдур ажыглаар болгаш күрүнеге дужаар оларның шынарын эжиждер талазы-биле деңнел чүге куду боон турары? Хамыктың мурнуада алгы-кешти бүдүрүп болгаш дужаан турар черлер—совхозтарда бо талазы-биле ажылды четпес организастаан турарында болур. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1977 чылда хүлээп алган доктаалын болгаш чиг-эт дужаакчылары-биле белеткелчилериниң аразында керээни совхозтарның талазында четпес күүседип, олче кошкак кичээнгей салып турары таарышпас. Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң ол доктаалында, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунуң инструкциязында болгаш тус-тус керээлерде-даа ажылагыйның удурткучузунуң дужаалын ёзугаар алгы-кештиң шынарын болгаш ону күрүнеге дужаарын боттандырып, чорудар тускай кижини томуйлаарын айтып турар болгай. Ол ышкаш ажыл-агый санынга алгы-кешти чыр, ыяк белеткеп, шынарын эжиждер тускай черни база тургузар ужурлуг.

Совхозка алгы-кешти чыып, дужаарынга белеткээр кижиниң ажыл төлевирин магадылалдыг болдурбушаан, сорттары хамаан чокка бүдүрүлгеге болбаазырадыры-биле хүлээп алган бода мал кежиниң өртээнің 10 хуузун, шээр мал кежиниң—15 хуузун ол алыр ужурлуг. Ындыг төлевирни аңаа дужааттынган алгы-кеш чогуур негелде ёзугаар кылдынган, ол болгаш курган-даа кылдыр дузап, белеткээнде бээр. Совхозтар алгы-кешти кыжын, кажан оларны өлде-ле дүре туткаш, доңуруп каанда дужаагаш, улуг каражага таваржып турар. Ынчан кештиң өртээ чиик болур. Ындыг алгы-кеш курстандарт ёзугаар 3-кү сортка санадыр апаар.

Алгы-кеш талазы-биле ажылды харылаары-биле томуйлаткан кижи чай аразында алгы-кешти шын белеткеп, дужаарының дугайында таңылбыр ажылын кылыры, мал согар болгаш өлген малдың кежин-даа соян ужурга таваржыры чугаа чок. Ол-ла кижи хуу малдыг кижилерден алгы-кешти хүлээп алыр болгай. Ынчангаш совхозтар дирекциялары томуйлааны харыысалгалыг кижилериниң ажылын чогуурга-биле үнелеп, ону шаңнап-мактаар чорук улуг рольдуг. Олар күрүнеге дужаар алгы-кешти шын кадагалап, намгалаарының белеп эвес ажылын кылыр апаар. Бо талазы-биле ажылды эжиждер болза, республиканың күрүнеге алгы-кеш дужаар планы чогуур хуусаазында, долдур болгаш ажыр күүсеттиери чугаажок.

Г. ЕВТЕЕВ.

Кедээ ажыл-агый продуктуларын садып алырының болгаш ооң шынарының талазы-биле Тыва АССР-де күрүне инспектору.

Совет кедээнин кижилери

КОММУНИСТИҢ ҮЛУУ

Айдан-оол Куулар кадарган инектерин шынаага эккеп дозуп алгаш, оларны бараадап олурган. Арыг-Бажы фермазының инектери бо кыштан хүр ашкан болгаш шарылар дег, улуг-чаагай, күш-деңгели эки болган.

Он ажыг чыл дургузунда инек кадарып келген хоочун кадарчының арга-дуржулгазы улуг. Ооң ажыл-амыдыралынга берге үелер база тургулаанын ам эргилдир бодап олурган. Мал чеми чегей, берге чылдарда инектерге чиртвр сиген шуут тывылбайн баар таварылгалар суг турган. Ажыл-агыйның ишчилери малын чутка алыспас дээш карак кызыл ажылдап турганнар.

Айдан-оол Бойдуевич-биле чоокта чаа ужурашкаш, чаала хөөрештивис.

— Мал-даа хүр кыш ашты. Аңаа өөрүвейн, кижи чүге өөрүүр боор—дээш, ол хүлүмзүрду.—Районнун-даа удуртур даргалары, совхозтун-даа специалистери бистиң Арыг-Бажы фермаыска үргүлчү кээп, малдың ниити байдалын, чем курлавырларын хайгаарап, чемнерин шын, камныг чарыгдаар дугайында арга-сүмелерин берип турдулар. Оон аңгыда совхоз мал чеминиң быжыг базазының тургузар дээш улуг ажылдарны кылып чоруткан. Ынчангаш бо кыжын мал чемин үспедивис, инектерни тургузу азырап-даа турдувус.

Коммунист А. Куулар бодунуң хөй-ниитичи даалгазын база багай эвес күүседип турар. Ол кышкы үеде мал чеминиң чарыгдалын шынгыы контролдап, ооң чөп ажыглалы, кампалгазы дээш кызыыккай туржун келген. Ол совхозта партия организациязының база фермада партбөлүктүң хуралдарынга идепкейлиг киржип, бодунуң ажыктыг санал-опалдарын үргүлчү берип турар.

Кадарчының кадайы Валентина Санчыевна Куулар—ол-ла фермада мурнакчы саанчыларның бирээзи, аныяктарның дагдыныкчызы. Ол чыл санында хөй сүүтү саап ап, саанчылар ортузунда социалистиг чарышка тивлекчи болуп келген. Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергезиниң эдилекчиэ В. Куулар эрткен чылын бир инекке онааштыр 2298 кг сүүтү саап ап, социалистиг хүлээлгезин ажыр күүседкен. Бо чылын инек бүрүзүнден 2500 кг сүүтү саарын хүлээнген ажылдан турар.

Мурнакчы саанчының бодунга ужуражып, ажыл-ишинің дугайын чугаалаштым.

— Маңаа он сес чыл бурунгаар саанчылап эгеледим—деп, Валентина Санчыевна чугаалады.—Бо хүннерде бистиң фермавыстың байдалын өйн-үш чыл бурунгаар турганынга канчаар деңнээр. Ажылды механизастаан чорук ооң бүдүрүкчүлүүн бедиткен, сүт саалдазын көвүдеткен. Совхоз саанчыларның амыдыралының культурлуг хандырылгазынче улуг кичээнгейин салып турар. Шуптузус чурттаар бажыңдарлыг бис, телевизорну база көрүп турар бис. Солун-сеткүүл үзүктел чок келир, автолавкалар базала бистиң фермавысты ооп эртпес.

«Искра» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының коллективи чай келирге, Чайлаг-Хемниң каас-чараш чурумалдыг черинге кожүп чеде бээр. Ынчан инектерниң семиртилгеан, сүт саалдазының албаары фермазың инек кадарчыларының кызыыккай ажылындан улуг хамааржыры билдингир. Маңаа Айдан-оол Бойдуевич Куулар база төлептиг үлүүн кипрер апаар.

О. ХӨВЕҢМЕЙ.

Чөөн-Хемчик.

Сельхозтехниканың районнар аразының Кызылда каттыжышкынында электроканнакчы Сергей Николаевич Симонов мурнакчыларның бирээзи. Ол бедик мергежилдиг специалист слесарь-даа, дарган-даа болгаш септенчи-даа болуп ажылдап турар. Дурмулгалыг канныкчы С. Симонов бодунуң күн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Оон күш-ажылчы календарында ам бо чылдың ноябрь ай чоруун турар. Сергей Николаевич Симоновтуң кызыыкан күш-ажылын бедик үнелеп, Совет чазак ону «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруук дээш» деп медаль-биле шаңнаан.

ЧУРУКТА: мурнакчы электроканнакчы С. Симонов.

А. АЛЕКСАНДРОВТУҢ фотозу.

Иймеден медээлер

ТАРЫП ЭГЕЛЭЭР

Улус депутаттарының Ийме кедээ Советиниң эдлечеглиг сессиязы чоокта болуп эрткен. Аңаа суур чаагайжыдызының, ногаа таргылгазының дугайында айтырыгны тургаалашкан.

Илеткелчи Ийме кедээ Советиниң күүскомунуң даргазы К. Тувак болгаш санал эрген депутаттар суурну улуг ногаан, чараш, чаагайжыттынган болдурарын болгаш өрөге бүрүү ногаа, картофельди тарып, олурткан турарын чедип алыр хемчеттерин алырының эргежок чугулалын чугаалап турганнар.

Суурнуң 318 өрегезинден чүгле сес өрөге өгородтуг. Бо чылдан эгелеп ногаа, картофельди өг-бүле бүрүү тарып олурткан турарын шинтпирлеп чугаалашкан. Ынчангаш ногаа, картофель тарыр шилдерин аңдарып, хөрааш, ловурак, чемнишчидилгелер сөөртүп алырыга машинатракторну тускайлап бээр дугайында хемчет алырын сессия совхоз дирекциязынга дааскан.

Бо чазын бажың бүрүү 10 дөстен эвээш эвес ыштарны, чадаң үнүштерни тараан турар. Ленин кудумчузун дескилеп, көвүрүгүштерни эде кылыр. Штакетниктерни, херимнерни кылын септээр болгаш чугайлаар дээш өскедаа хөй ажылдарны кылыры көрдүнген. Чурттакчыларның чагыын ёзугаар 3 муң хире даргаа оолдарын аккеп, өстүрүп-биле чурттекчыларга садар.

АЖЫГЛАЛГА КИРГЕН

Районда Карл Маркс аттыг совхозтуң төвү Ийме суурнуң хевир-шинин чылдан чылче улам аартынып, чаагайжып турар. Суурда ясли-сад, амыдырал хандырылга салбыры, столоваа дээш өскө-даа албан черлериниң тудуглары немешкен. Келген, чырык, чылыг чурттарга бажыңдары чыл бүрү ажыглалга киирип, суур улам айныраан. өзүп олурар.

Мурнунда чылдарда почта салбырының турар бажыңы чер, эргижиреэн дээш кап удаа шуттумчуледип келген. Совхозтуң дирекциязы районнуң харылаа белдирг-биле дугуржуп чугаалашкаш, ийи ораалдыг чаа бажыңны хостап, эде дерип кылган. Олче почта салбырын көжүрген. Ам почта салбырының ажылдакчыларының ажылдаарынга-даа, чонга-даа таарымчалыг байдал тургустунган. Ол тудугну ажыглалга киирериге тудугжулар М. Дүмен-Байыр, Сат Аков болгаш өскедаа тудугжулар кызыыккай ажылдаан.

А. ОНДАР.

ЧЕДИИШКИННИ БЫЖЫГЛААР

Хову-Аксы суурда холушкак садыгның ажыл-ишчилери 1978 чылда үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын хуусаа бетинде күүсеткен. Ол темпизин бо чылын база-ла үргүлчүлевишаан, коллектив бирги кварталдың түңнели-биле партияның Таңды райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Май бириниң байырлалын күш-ажылчы белектер-биле демдеглеп эрттирген. Эрткен дөрт айларда чонга 1866 муң рубльдиг бараанын саарар тургаш, даалгадан ажыр 30 муң рубльдиг ажыы-бүрү барааннарын, аъш-чемин садып сайгарган, а 1977 чылда эки ажылдааш, партия обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүледин болгаш ВЛКСМ обкомунуң ийиги чергениң диплому-биле, 1978 чылдың дөртү кварталының түңнелинде Садыг министерствозунуң болгаш хереглел кооперациязының күрүне садыының профэвилел обкомунуң диплому-биле шаңнаткан.

Совет садыгның культуразын улам эжиждер сөрулга-биле холушкак садыг министерствозунуң дузазы-биле садыглаашкынның деңшилгелиг аргаларын шинтээдип алыр талазы-биле ажылдарны кылган. Суурда «Таёжный» универмагтың аъшчем болгаш үлетпүр, ажыл-агый барааннарын болгаш номнарны садып алыкчылар боттары шилип алыр кылдыр эде организастааны чонга таарымчалыг болу берген. Универмагтын ийиги каңдындан улус ажыы-бүрү посту садып алгаш, дораан-на быштырын алыр столду организастаан. Ында быжыкчы мастер Галина Миронова чогаалыкчы ёзу-биле ажылдап, өөрүп четтиргениниң чылыг сөстерин дыннап турар.

Онгу беш чылдың дөртү чылында планны болгаш социалистиг хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседир дээш, магазиннер, столоваалар аразында чарыш улам калбарган. Холушкак садыгның коллективи «Хожудан турарлар чок ажылдаар» деп кыйгырыгга каттышкаш, ам ол ёзугаар ажылдап турар. Чарыштың түңнелин үндүрерде ол системаның бүүгү негелделерин барымдаалаар апарган.

Дөрт айларның түңнели-биле тус-тус коллективтернин чарыжынга Людмила Ивановна Казакова эргелекчилээн бир дугаар столовая бирги черни алгаш, холушкак садыгның дирекциязының болгаш партия, профэвилел организацияларының шилчиир Кызыл тугун үжен рубль-биле кады алган. Ук коллектив дөрт айларда чонга чем белеткеп бээринин планын 104 хуу күүседип, пландан ажыр тос - муң рубльдиг продукциязын сайгарган. Ында ең эки шынарлыг аъш-чемни белеткээр, ооны хандырарының культуразын экижидер дээш чарыш улам күштелген. Оларның кылган аъш-чеминиң шынарынга саналдар дептеринде чон өөрүп четтиргенин бижээни таварылга эвес. Столоваяда ийи эзлчег аразында чарыштыг ажылдап турар. Красноярскиниң садыг техникумун доосканнан Нина Балчырактың удурткан эзлчээ анда бирги черни эзеп келген.

Хову-Аксының холушкак садыының бир дугаар столоваязының ажыл-ишчилери чонга эки шынарлыг аъш-чемни кылып бээр дээш боттарының күжүн, билиин харамнаймайн, кызыыккай-ажылдап турар. Коллектив ай, квартал, чыл планын доктаамал ажыр күүседип келген. Бо чылдың эрткен 4 айларында продукт сайгарып садарының планын 117 хуу күүседкен.

Столоваяның ортумак школада, даваныла фабриказында, аалчылар бажыңында, «Таёжный» универмагта буфеттери база доктаамал ажылдап турар. Чонну чүгле столоваяга чемгерип турар эвес, байырлалдар болгаш дыштаныр хүннерде Культура ордузунга, паркка база кудумчуларга ижы-бүрү чемнерни садыглап турар. Столоваяның поварлары эң амданныг чемнерни кылып, чондан өөрүп четтиришкиннин чылыг сөстерин дыннап турар. Тус-тус кижилерден болгаш коллективтерден чагыглар келирге, ону база чогуур өйүнде күүседири чаңчыл апарган.

Коллективте ажыл-ишке кызыыккай, ак сеткилдиг ажылдап турарлар хөй. Оларга эргелекчи Л. Казакова, поварлар Н. Балчырак, А. Серен, О. Шадрина, О. Хомушку, кухня ажылчыны Г. Капогина, кассирлер В. Оюн, Л. Шустрова болгаш ооң-даа өскелер хамааржыр.

Социалистиг чарышка ийиги черни ийи дугаар магазин, үшкү черни ажыл-агый барааннары садар он ийи дугаар магазин эзлээн. Боттарының хүлээнген ажыл-хереэнге бердинген, чонга бараан болур хүндүлүг хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип келген садыг ажылдакчылары бар. Оларга универмагтын директору Н. Полникова, садыгжы Т. Просолова, белеткелчи Г. Голубь, склад эргелекчизи М. Николаева, бухгалтер О. Сарыг-оол болгаш ооң-даа өскелер хамааржыр.

Сөолгу чылдарда холушкак садыгда тускай эртемниг кадрларның саны көвүдеп, садыглаашкынның культуразы бедип турар. Садыгның тускай өөредилге черлерин чаа доосканнарны болгаш аныяктарны ажылга өөредир, кижизидериниче кичээнгейни улгаттырган. Дагдыныкчылар бөлүүн тургускан. Үр чылдарда ажылдаан байлак арга-дуржулгалыг кижилерге аныяктарны быжыглаан. Олар аныяктарны өөредип, ажыктыг арга-сүмеени берип турар апарган.

Коллективте ийи чус кижи бар. Олар шупту «Хожудан турарлар чок ажылдаар» деп шимчээшкинде хаара туттунган. Ол ажылды партия организациязының секретары Нина Мохова, комсомол комитединиң секретары Наталья Булгакова, профэвилел комитединиң даргазы Надежда Павлова олар бирдилии-биле удуртуп, тус-тус коллективтерге хуралдарга ол дугайын ханызы-биле чугаалашкаш, социалистиг чарыштың негелдезин ажылдап кылган.

«Таёжный» универмаг бо чылдың дөрт айларында бараан саарылгазының планын хуусаа бетинде күүсеткеш, эки ажылдыг коллективтерниң бирээзинге санаткан. Ооң бир дугаар каңдында аъш-чем садар салбыр апрель айда планын хуусаазындан дөрт хонук эрте күүседип, пландан ажыр 30 муң рубльдиг барааннарын саарган. Салбырның эргелекчизи Анна Ивановна Садхиева организастаарынга мергежилдиг, кижилер-биле ажылдап билир. Салбырда боттарының хүлээнген ажылын эки күүседип турарларга ажылчыннар М. Амырнан, Н. Калпакова, О. Сагды болгаш ооң-даа өскелер хамааржыр.

Чедиишкиннер-биле чергелештир. Хову-Аксының холушкак садыының ажылында четпестер болгаш чедир шинтпирлеттинмейн турар айтырыглар бар. Дирекция кадрлар-биле ажылды үениң негелдезинге чедир тургузуп шыдаваан. Кижилерниң ажылдан үнер, кирер чоруу хөй болуп артпышаан. Чамдык садыгжыларны ажылга хүлээп алырда шыңгыы хынаваанындан культура бараанларының магазининге өресамчыгдал болган. Бедик мергежилдиг садыг ажылдакчылары чедишпейн турар. Ынчангаш холушкак садыгның дирекциязы, ында партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары кадрларны өөредип, оларның мергежилин бедидеринчелоктаамал сагыш салып, ростовчуларның «Хожудан турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинин бүрүн шингээдип алыр, садыгның культуразын бедидер дээш чогаадыкчы, организакчы ажылдаары чугула.

К. ХЕРТЕК.

САЛЫМНЫГ ЧУРУКЧУ

Сураглыг совет чурукчу Александр Александрович Дейнеканың төрөттүнгөн хүнүнден бээр бөгүн 80 чыл болур.

Александр Дейнека бодунун чогаадыкчы оруунун эгезинде: «Пролетариаттың чайыннанчак көдүрүүшкүнүн, күчүлүг базымын муң-муң өскүүр шуру даштар-биле хүнге кылаңнаар кылдыр көргүссе, ажылчын массаларның ол маадырлыг демиселин мөңгежиретсе» деп бижээн.

Ол чурукчунун чогаалдарында Советтер чуртунун чыл демдеглелиниң арынары, документалдыг фильмиин кадрларында дег иле көргүстүнгөн: хамааты дайынның болгаш даштыкы интервенциянның кадыгдошкун чылдары, баштайгы беш чылдарның тудуглары, аас-кежиктиг тайбың хүннер, Ада-чуруттуң Улуг дайыны, үрегдөткен хоорайларның дайын соонда катап тургустунганы...

Демир-орукчу ажылчының өглу А. Дейнека эрте чуруп эгелээн болгаш 16 харлыында Харьковтуң уран чурулга училищезинге өөренип киргөн, ынчалзаа дооспаан. Октябрь революциязы ону Кызыл Армияже хаара тудупкан. А хамааты дайын доозулган соонда уран чурулганың дээди мастерскааларының полиграфия факультедин дооскан. Чогаадыкчы аныяктар ол чылдарда уран чүүлге чаа аргаларны дилеп тыварынче чүткүлдүг турган. Дейнеканың өөренген чылдары база дилээшкиннерге эрткен. Чогум-на ынчан ооң ниитилештирип-түнзээр аяның аргазы чуруктарынга көстүп келген. Уран чурулганың көдүрүүшкүнүгүг кылдыр көргүзөр романтиктиг аргазын шилип алган болгаш ону кайгамчык улуг чаартылгаларның үезинде болуушкуннары, амыдыралды эң долу көргүзеринге таарышкан деп, ол санаан. Дейнека өз баштай-ла график бооп (уруглар номнарынга каасталга кылып, журналдарга хейну чуруп турган) эгелээ-даа, чоорту өөрүг будуктар-биле ажылдаарынче сунгуп кирген.

«Петроград камгалалы» деп чуруу (1928 ч.) Дейнеканың адын дораан сураг-жыткан. Революцияның камгалакчылары тулуушкунче чурум-чыскаалдыг, коргуп-сыныш чок бастырын бар чоруур. Чуруктта бичин-даа артык чүүлдер чок, өөү бөзин ширин, шыңгыы аянны киирип турар.

Үзен чылдарда чуруттунган «Келир үениң өскүдүкчулары» деп чурук тайбыңны, чөргөралды чырык, хүнзөрек өөү-биле илергөн. Ыржым кежээ, ак-көк далай, хүрерти додуккан чанагаш ооллар дээрде аэропланның үжудуушкунун сонуургаш көрүп турар. Дөрт-ле чыл эртерге, ол ооллар шериг хептерин кедишкен дайынның хөлөвүнче дүлдүне берген, өлүр-баарын уттунган, түлчүп турарлар. Ону Дейнека «Севастопольдуң камгалалы» деп чуруунда кончуг тода көргүскен.

Дайын төгөн соонда ооң чуруктары сергек, хөглүг апарган. Чурттуң кайгамчык чаартылгалары, хөгжүлдезин ону сорук киирип турар: чаа тудугларның кварталдары, чаа техниканың базымнары, амыдыралдың чаартылгазы—шуптузу көргүстүнгөн.

Дейнеканың чуруктарында күштүг, сорукуг кижилер чуруттунган. Оларның холдары туттунгур, күш-ажылга, спортка мактар. Кижиниң мага-бодунун аянныг, көрүштүүнге ол ынак чораан. Ооң чуруктарында кижилер ажылгыр, сергек, шимчеңгир. Хөре баскан, күженген ажылче берзенген кижилерни көргүзеринге ынак мен деп. ол чугаалап чораан. Анчы-анчы чылдарының чуруктарында («Дарганнар», «Трактористер», «Эстафета», «Джигген уруглар», «Ие», «Удаан уруг болгаш көк чечектер») көргүстүнгөн кижилерни амыдыралдан көрүп чураан, оларның шуптузунда чурукчунун чаагай күзелдери илерттинген.

Тураскаал чогаалдар тургузарынга Дейнека бодунун улуг үлүүн киргөн. Москва метрополитенинин «Маяковская» станциязында «Советтер чуртунун чаңыс хонуу» деп мозаикалаан бөлүк чуруктарны, Москванын күрүне университединин хуралдаар залында делегейнин шылгарангай эртемденериниң мозаика портреттерин чураан. Кремльдиң Съездилер ордузунун фойезин каастап кылган.

ССРЭ-ниң улустун чурукчузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, Ленинчи шаңналдың лауреады Александр Александрович Дейнека чогаадыкчы ажылын башны ажылы-биле холбап чораан. Чурулга уран чүүлүнүң дээди өөредилге черлериниг ужен ажыг чыл башкылап келгөн үезинде ол салым-чаяаныг хөй-хөй чурукчуларны, гоафиктерни, скульпторларны өстүргөн. Олар, башкызының өөреткенин ыныкаш, өө-баазын шуру даштар-биле бистиң үевисти мөңгежидип чоруурлар.

Наталья ШАПОВА,
(ПМА).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

ВАДЖПАИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индий-совет харылзаалар сеелгү үеде «чаа күштү, шынарны болгаш калбарыышкынны» чедип алган деп, Индияның даштыкы политиказының дугайында санал бермишкиннери индий парламентиге чоруп турарының үезинде даштыкы херектер министри А. Б. Ваджпаи медеглээн. Индияның болгаш Совет Эвиделинин аразында найырал делегей амыдыралынга чугула чүүл-дүр, чүге дээрге ийи чурт делегейниң дыка хөй айтырыгларын дугайты дөмейлешкек турштарны эзлеп турар.

Кыдат агрессорларга удур, Вьетнам Социалистиг Республиканың хамаарышпас чоруу, национал бот-эргези болгаш девискээринин бүрүн-бүдүн турары дээш демиселге Вьетнамның улузунун эрес-лидим болгаш маадырлыг чоруун А. Б. Ваджпаи бедин-биле үнелээн. Социалистиг Вьетнамче Кыдаттың халдаашкынын Индия ол-ла дораан буруу шаңнан деп, министр чугаалаан.

Кана-даа каттышпас чуруттарның аайлаштырыкчы бюрозунун бо чылдың июньда Коломбога болур ажылынга Пол Поттун дүжүр октаттырган ёзу-чурумунуң төлөөлекчилериниң киржиринге Индия удур деп, А. Б. Ваджпаиниң медеглелинге парламентинин депутаттары байыр чедирген.

ТАЙБЫҢ ХЕРЭЭНГЕ ЧУГУЛА САЛЫЫШКЫН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Москвага болгаш Вашингтонга ужуражыышкыннар аайы-биле хууда эки билирим база амгы үениң күрүне болгаш политика талазы-биле шылгарангай ажылдакчызы, улустарның айыыл чок чоруун хандырарының болгаш бүгү-ниити тайбың хөрөөнин чүткүлдүг камгалакчызы кылдыр ханы хүндүлээрим Леонид Ильич Брежневтиң, «Тайбың, чавырылдырыышкын болгаш совет-америк харылзаалар дугайында» номун аажок улуг хандыкшыл-биле номчуп доостум деп, политиктиг көскү ажылдакчы, АКШ-тың ССРЭ-ге элчини чораан Аверелл Гарриман чугаалаан.

Ол номну Совет күрүнеин даштыкы политиказының кол айтырыгларынга тураскааткан болгаш тайбынны база улустарның айыыл чок чоруун ыжыглаар дээш, делегейнин дүшкүүрлүг чоруунун чавырлыышкынын ханыладыр дээш могаг чок демиселге Совет Эвиделинин болгаш ооң удуртукчуларының хандыкшылдын база дагын бүзүрелдиг көргүзүп турар-дыр деп, СЭТА-ның корреспондентизиниң беседазынга ол чугаалаан.

Улустарның хан-дамырындан тудуш эрге-ажыктарынга болгаш бүгү-ниити тайбын хөрөөнге таарышкан ол демиселге СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Соведниң Президиумунун Даргазы ол кижинин хүн бүрү алызындан аажок улуг үлүг-хүүзүн киирип турары бүгү делегейге эки билдингир—деп, А. Гарриман онзалап демдеглээн. Чогум-на харын ынчангаш ону Совет Эвиделинде-даа, чер бөмбүрээнин хөй-хөй чуруттарында-даа сеткилдин хамыындан хүндүлээр.

Л. И. Брежневтиң дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының болгаш совет-америк харылзааларының айтырыгларынга хамаарышкан чугаалаының болгаш үүлдериниң бо ному Совет Эвиделинин даштыкы политиказының кол угланыышкыннарын база делегей амыдыралының чугула айтырыгларын дугайты ооң туружун америк номчукчунун эки билип алырынга дузалаар кылдыр санаар мен.

Моон соңгаар-даа хевээр артары иллеп ийи системаның аразында маргылдаалар бардаа болза, Каттышкан Штаттар-биле ядролуг месилдежишкинни болдурбас дээш совет улуттукчулар бүгү күженишкиннерин салып турарын Л. И. Брежневтиң чугаалары көргүзүп турар-дыр деп, А. Гарриман демдеглээн. Л. И. Брежнев дарганың президент Дж. Картер-биле Венага ужуражыышкыны база стратегиг шаавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаар дугайында керээге ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың улуттукчуларының ат салыры онза чугула ужур-дузалыг болурунга ханы бүзүрелдиг мен. Ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрерин шеглээринче, Каттышкан Штаттарның болгаш Совет Эвиделинин улустарының аразында билчишкинни база бүзүрежилгени быжыглаарынче угланган чаа-чаа чугула дугуржун алышкыннарга боо ужуражыышкын чедирер боор деп идегел салып турарын А. Гарриман түннелинде чугаалаан.

Я. АРАФАТТЫҢ ХАРЫЫЛАРЫ

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Египет-израиль чаңгыс талалыг керээ — дайын керээзи-дир деп. Палестинаны хостаарының организациязының күүскомунун даргазы Ясир Арафат «Тагест анцайгер» солунуң айтырыгларынга харылап тура медеглээн. Ол ийи чурт боттарының шериглеринге ёзулуг амгы үениң боо-чепсээн садып ап, дайынга белеткелди күженишкиннг чорутсун дээш, американнар Израильге 3,2 миллиард болгаш Египетке 1,8 миллиард долларны төлөөн турда, ыныг ыныгыг үүлгедигни канчаг тайбың дугуржулгазы деп адап болурул? деп, ол чугаалаан. Ол — дайын дугайында керээ-дир, ону Гитлерниң, Чемберленниң болгаш Даладьениң аразынга Мюнхенге ат саллыган дугуржулга-биле чаңгыс өдуругга тургузуп болур мен. Боттарының керээзи-биле Картер, Бегин болгаш Садат олар араб палестин улустуң эргелерин таптай басканнар. Оске кандыг-даа улустар ыныкаш, бистер база, КНО-нуң Уставында көрүнгени дег, боттбашкартынар болгаш боттарывыстың хамаарышпас күрүнелиг болур эргелиг бис.

Вашингтон дугуржулгалары Чоокку Чөөн чүкке чаа дайынга орукту ажыдын турар деп, Я. Арафат уламчылаан. Ооң тода чижээ болза, Израильдин Ливанче сөөлгү халдаашкыны-дыр. Анаа амгы үениң боо-чепсектери-биле чепсегленген шериг-агаар, шериг-далай күштерин, күргаг чер шериглерин ажыглаан. Израильдер ливан суурларже болгаш палестин лесненнер лагерьлеринче хамааты чурттакчы чону чаңгыс талалыг ыраарының чепсээ — шариктиг бомбаларны октап турганнар.

Иордан хемниң барын талазы эрнинин болгаш Газа секторунун чурттакчы чону чаңгыс талалыг тайбыңны хүлээвейн турар деп. Я. Арафат онзалап демдеглээн. Бүгү-чон бодунун кара чаңгыс төлөөлекчизи — Палестинаны хостаарының организациязының талазында туржун турар.

Израиль чалча Халдалтың Ливанның мурнуу талазында күрүнө дээр чүвени чарлаанынга хамаарыштыр Я. Арафат мынча деп онзалап демдеглээн: Халдад — чалча ышкажыл. Чүвениң ужуру ооң чуну чугаалап азы кылып турарында-ла, харын Израиль биле АКШ-тың чуну чугаалап азы кылып турарында-ла болгай.

ЧЫЖЫРГАНА— ҮНЕЛИГ ҮНҮШ

Чыжыргана — ховар болгаш хөй витаминнерлиг ат бээр үнүш. Ол чурттуң чөөн районнарында болгаш ыында өзүп үнүп турар. Чыжырганалыг черлер бистиң республикада хөй-даа болза, сөөлгү чылдарда ооң үевискээри эвзожеп, дүжүдү кудулап турар. Ону хуу-а ажык-олча бодааш, үрегдеп турар тавары-лгалар өза бар. Ол дугайын бистиң редакцияга кээп турар агаалар херечилеп турар.

Чыжыргананың курлавырларын катап тургузар, ооң чонга ёзулуг бараан болдурар хемчеглер ап турар бе дээрениң дугайында айтырыгларлыг чагаалар редакция почазынга бо-ла чоруур. Оларның авторлары бо үнелиг ыяшты канчаар өстүрүп ап болурун база сонуурган турар. Бөгүн республиканың ыяш ажылагый эргелелиниң начальнигы М. А. ГАКОВТУҢ үүлүн парладывыс. Ол чамдык айтырыгларга харыны берип турар.

Чыжыргана хөй хевирлерлиг үнүш, ооң чүгле крушин дээр хевири Тыва үнүп турар. 2-ден 9 чедир сантиметр ине ышкаш, тенерлиг ол ыяштың бедин колдуунда-ла бүдүн-чартык, ийи метр болур. Ол—бир дөзе эр, бирээзинге кыс сыптырыг болбушаан, хат-салгын дамчыштыр доозуналыр, үзүнээрек черге тааржыр болгаш соокка дыка ыыдамык үнүш. Ооң кады чүгле кыс сыптардан үнер аргалыг. Чыжыргананың бистиң чуртта үнүп турар хевирлери ооң чаа сорттарын үндүрүп алырына үндезин бооп турар. Чижээ Алтайның эртемденнери чыжыргананың хөй үстүг, бедин дүжүттүг сорттарын тургускаан. Чогум-на ол сорттары бистиң республикага тааштыр өстүрүп, ооң шөлдерге улам калбартын турар.

Бистиң республикада чыжыргана ажык, даза черлерде, хемнер уунун сайлыг ажыктарында, чер штинин суу ханы эвес деңнеерлерде үнүп турар. Ол доңовуракты, тырый хөрөүнүүчлерге багай үнер. Тываның далай деңнелиниң 650-де 1000 метр чедир бедиктерде ол үнүп турар. Чыжырганың вентерээн черлери Хемчикте болгаш ооң дамырактының уннарында. Тесте болуп ооң адырлары — Эрэнгде таш Нарында, Элегес хемнерлинде. Шагаан-Арыгда, Ч-Хөлде бооп турар. Ол чөрде чыжырганың үнгенчеңдески эвес.

«Союзгипроыяш ажылчы» институдунун он чылында тодаратканы-биле арга, чыжыргана Күрфондың, Күрыяш фондузунун бөш совхозтарының черлериндеитиал-биле 4644 гектарыалеп турар. Ол Эрэнгде 22 гектарда, Тес-Хемде — 9, Чоон-Хемчикте — 1214, Барын-Хемчикте — 309, Б. Тайгада — 319 гектарда үнүп турар.

1958—1968 чылларда чыжырганың чылда орттум чылдазы 130 тонна, а сөөл оон чылда — чүгле 30 тонна болган. Чыжырганың чаагаар үнген черлеринден дүжүттүг кудулаанының чылдаганы чүдел? Бирээде, сөөлгү чылдарның дургузунда кадаашкынныг агаар-бойдустуң үржүү болган. Ийиде, Барлык, Шуй, Хемчик, Алаш, Торгалыг, Чаа-Хөл, Элегес, Тес хемнериң суун чер суттарары-биле ажыглап, чайыл ан турарының хемчээлиниң улгатканында бооп турар. Ооң аңгыда, чыжырганалыг черлерге мал-маганы одарладыры, өртөр болгаш чыжыргана кадын чыыр дээш ооң сыптарын сып, үрээр чоруктар база салдар чедирип турар.

Чыжырганалыг черлерни камталаар, шын ажылдаарыбиле Тес-Хемде, Чадааныда болгаш Барын-Хемчикте үш тускай ыяш ажыл-агыйларын тургускан. «Союзгипроыяш ажыл-агый» институду 1975 — 1976 чылларда республиканың чыжыргана курлавырын база катап тодаратканы. Тодараттынган саналгаларны ёзугаар алырга, чыжыргана өстүрер черлерде ниитизи-биле 1431 гектар кат ыяжы бар бооп турар. Ооң иштинде Тес-Хемде — 353, Чадааныда — 739 болгаш Барын-Хемчикте — 339 гектар чер бар.

Тускай ыяш ажыл-агыйлары төлевилел ёзугаар ыяш ажыл-агыйының комплекстиг хемчеглерин боттандырып, чыжыргана дөстерин арыглап, ооң составын экижилип, кургай берген ыяштарны туруп, чаа ыяштарны олуртун турар болгаш арга-ыяштың хоралакчыларынга химиктиг демиселди кылып турар. Ооң түннелинде чыжыргана шөлү калбарып, дүжүт улгадып турар. Ооң барымдаазы агаар-бойдуу таарымча чок 1973 чылда 127 тонна катты чыып алганы болур.

Республиканың кандаашкынныг үелериниде чыжыргана шөлүнүң кызырылганын барымчаалаан. Кодээ ажылагый министерствозунун тускайлаан черлериниге чыжырганың чаа шөлдерин 1974 чылдан бээр тургузуп эгелээн. Амгы үеге чедир, чыжырганың 240 гектар шөлүн тургускан. А онгу беш чылдың иргурсин салбыры (эргелекчизи О. Ондар) социалистиг ыштың бүгү негелделерин үсеткеш, бирги черни алы. Ол-ла эмнелгеде ниити ыглар эмнээр салбыр (эргелекчизи Ч. Даваа) ийиги ни алган.

арткан ийи чылдарының иштинде ындыг шөлдер 400 гектар чедир калбарган турар ужурлуг. Ооң түннелинде 1980 чылга чедир чылдың-на 400—500 тонна чыжыргананы чыып алыр аргалыг болур бис. Черби лесничествозунун гектар санындан-на ийи тонна чедир катты чыып ап турары ол сорулганы чедип ап болурунуң барымдаазы болур.

Ыяш ажыл-агыйлары Сибирьде садоводствонун М. А. Лисовенко аттыг эртем-шинчилел институдунун төлевилелин ёзугаар чыжыргана сывын олуртун, 1 гектарга-ла 1160 дөстү тарыыр. Ол дөстериниң 92,8 хуузу кыс, 7,2 хуузу азы 90-ны эр ыяштар болур ужурлуг. Ынчаарга кыс ыяштар эр дөстерден 16 метр ажыг ырай бээр болза, чыжырганың чечектелишкини эвээш болуру илерээн. Ооң ужурундан чыжыргана ыяжы олуртурда одуруг бүрүзүнүң беш дугаар ыяжы эр болгаш артканнары кыс ыяштар болур ужурлуг. А дараазының ийи одуруу шуптузу кыс сыптардан тургустунар. Ыяштарны ынчаар олуртурга, оларның бот-боттарының аразынга доозуналыышкыны идегелдиг болгаш дүжүт база магадылалдыг болур.

Чыжыргана ыяжын боттары олуткан садоводтарның хөй кезии чыжыргана кадын албайын турар. Ооң кол-ла чылдагааны чүгле эр азы кыс ыяштарны олутканы бооп турар. Ону болдурбас дизе, ооң кыс дөстерге-ле бир эр ыяш оваажыр ыыллыг олуртур болгаш ону часкы-чайгы хатсалгының кагар уунга тургузарга, доозуналыышкын чедишкининг болур. Чыжырганы үрезининден өстүрер болза, алды дугаар, а дазылыдан олутканда—дөрт дугаар чылдарында кадын бере бээр.

Ийи чыл иштинде дазылдандырып, мандыыр өстүрүп, олуткан чыжырганасывының эң эки дүжүттүү 5-тей 12-ги чылга чедир болур. ынчаарга ол ыяштар 15—16 чыл чедип чораан, кургаан өлүп каар. Ынчалза-даа оларның дазылдарындан дыка хөй чаа уннар өзүп үнер.

Чыжырганың дүжүду чайгаар үнгөн болгаш олуткан-даа шөлдерге суг-ниит хандырылгадан дыка хамааржыр. Кызылдың ыяш ажылагыйының Чербиде лесничествозунга Гидротехника болгаш механизация талазы-биле Сибирьниң эртем-шинчилел институдунун ажылдакчыларының кылган дуржулгазындан алырга, суттат чок гектар черден-не 11,2 центнер, а суттаттыг дөстерден—70,1 центнер дүжүтү ап болур болган. Ынчангаш суттат чок черден оруга 159, суттаттыг черден—5160 рубль болган-дыр.

Чыжыргана кадында үнелиг хөй витаминнер болгаш онзагай шынарлыг үс бар болганда, ол эртемденнерни болгаш сад ажылынга ыпактарны-даа чыжыргананы тускай участоктарга болгаш бажыннар-даа чаныга олуртур сонуургалын болдуруп турар. Бир эвес 5—10 чыжыргана дөстери 3—4 кижилиг өг-бүлени эң үнелиг витаминнербиле хандырып шыдаарын ап көөр болза, ол кайы хире ажыктыгыл деп чүве кымгадаа билдингир-дир. Бистиң республиканың байдалдарынга ол үнелиг ыяшты сонуургаарлар чедишкининг өстүрүп, ооң ажыын көрүп болур аргалыг.

Бийскиде витамин заводунга чыжырганың эвээш кээп турарын болгаш бо каттың улуг үнелиин барымдаалаш, Алтай крайда «Сибирь» болгаш Бурят АССР-де — «Облепиховый» дээр тускай совхозтарны организастап тургускан. Ол дуржулгага үндезилээш, бистиң республикага чыжыргана болбаазырадып, ооң үстү болгаш кат хандызын белеткээр цехти тургузуп, ындыг ажыл-агыйны организастаары база чугула бооп турар. Келир беш чылда чыжыргана шөлүн улам калбартыры-биле ыяш ажылагыйынга суттаттыг черлерни немештир тускайлаза чогуур. Чыжыргананы үлетпүрге үндезилен өстүрер талазы-биле дуржулга бисте эвээш эвес. Чижээ, Сут-Хөл лесничествозунун леснигы Алдындай Ховалыг, Чербиде — В. Барков, ооң дуазалакчызы А. Балзина болгаш өскелер-даа чыжыргана шөлүн тургузар талазы-биле улуг дуржулгалыг мурнакчылар бооп турар.

Чыжыргана шөлүн чогуур деңнелге чедир суттатыг болдурары-биле Чербиде суттарылга системазын тудуп доозун турар. РСФСР-ниң Ыяш ажыл-агый министерствозу Барын-Хемчикке 207 га черни суттаттыг болдурары-биле акша-хөрөнгини тускайлаан болгаш ону бо чылын «Тыва суг тудуг» трест ажылдатка киирер ужурлуг.

Республиканың ыяш ажылагыйының ажылдакчылары онгу беш чылдың арткан ийи чылында чыжыргана шөлүн улам калбартыр, ооң дүжүдүн белик, магадылалдыг болдурар дээш бар-ла арга-курлавырларны доозуу-биле ажыглап, кызыманкай ажылдаар сорулгалыг.

М. ГАКОВ,
республиканың ыяш ажылагый эргелелиниң начальнигы.

«ИНТЕРКОСМОСТА»—ЧАА НЕМЕЛДЕ

Вьетнам Социалистиг Республика «Интеркосмос» программазының киржикчизи онгу чурт болу берген. «Космос делгемин шинчилээринге болгаш тайбың сорулгаларга ажыглаарынга кады ажылдажылга дугайында дугуржулгага» май 17-де ВСР каттышкан. Ол дугуржулгага 1976 чылдың июль 13-те социалистиг тос чурттар — БУР, ВУР, ГДР, Куба Республика, МАР, ПУР, РСР, ССРЭ болгаш ЧССР ат салганнар.

«Интеркосмос» программазының киржикчилери социалистиг чуруттарның хамаатыларының совет космос корабльдеринге болгаш станцияларынга кады ужудуушкун кылырының дугайында дугуржулга ёзугаар космонавтыларга ВСР-ниң кандидаттары космонавтылар белеткээринин Ю. А. Гагарин аттыг төпте тренировкалар кылып эгелей берген.

(СЭТА).

Вашингтоннуң кажарлаашкыннары

ВАШИНГТОН. (СЭТА). 1976 чылда Вашингтонга Чилиниң сураглыг антифашизи О. Летельерни өлүрериниң организастааны дээш буруудаттырып турар Пиночеттиң чажыт шагдаа черинин үш офицерлерин АКШ-тың суд эрге-чагыргаларынга дамчыдып бээринден шуут ойталаан Чилиде шериг-фашистиг хунтаның хөделиишкинин Вашингтон херек кырынза кандыг-даа туннел чокка арттырып каан.

Хунтаның хөделиишкиннеринге харыы кылдыр америк эрге-чагыргалар Чилиде бодунун элчинин дедир кыйгыртыдаа берген болза, Пиночетке шериг болгаш экономиктиг дузаламчыны соксадыры ышкаш ындыг дээштиг хемчеглерни ап чорутпаан деп, «Вашингтон пост» солун бижээн. «Кембуруу үүлгеткеннерни Чилиге ...судтаар боор деп бодааш, олар «шынгыы хемчеглерни» алырын күзевейн турар» деп, АКШ-тың күрүне департаментизинин төлөөлекчилери «тайылбырлааннар».

О. Летельерни өлүргениниң дугайында херекке хамаарыштыр АКШ-тың туружу эгезинден тура-ла, ол херекти оожумнадырынче, истелгени болдунар-ла арга-биле соксадырынче утланган турган. Кем-буруулуг херекти үүлгеткениниң соонда чүгле үш чыл эрткенде америк суд ол херектен үш ийиги чергинде киржикчилери болур куба контрреволюсчуларны шиткен. Чүгле сөөлгү хүннерде өлүрүүшкүнүн дорт күүседикчизи болур америк хамааты М. Таунлини кара-бажыннаан. Ону кижи өлүргени дээш шиткелдин эн-не эвээш хуусаазынга шиткен.

Чугаалажыышкыннарны үзер дээн

ХАНОЙ. (СЭТА). ВИА агентилелдин дыңнатканы ёзугаар алырга, даштыкы херектер министрлериниң орлакчыларының деңнелинде вьетнам-кыдат чугаалажыышкыннарда кыдат делегация чугаалажыышкыннарны үзерин, эң чоокку үеде Хаванойдан чоруптарын чаңгыс талалыг чарлаан болгаш чугаалажыышкыннарның дараазындагы болчээн Пекинге эртпиреин саналдаан.

Ханойга болган парлалга конференциязында вьетнам чазак делегациязының баштыңы Фан Хиен Ханойга эрткен чугаалажыышкыннарга беш ужуражыышкыннарның соонда чүү-даа чедип алдынмаан болгаш ол дээш бүгү харысалга кыдат талага бүрүн онзажыр деп медеглээн.

Вьетнамга, Лаоска болгаш Кампучиягa, Мурнуу-Чөөн Азияның чуруттарынга хамаарыштыр пекин удуртукчуларның улуг күрүнеирек гегемониячы болгаш эжелекчи политиказының алыс утказы улам-на тодаран кел чыдар деп, ол онзалап демдеглээн. Вьетнам Социалистиг Республикага хамаарыштыр Пекиниң нугулчу даан бодааштыкынарын вьетнам тала шиитпирлиг буруу шаап турар.

Бистеринг-биле чугаалажыышкыннарны Кыдат кандыг-бир айтырыгларны шиитпирлээр дээш эгелеваан деп, Фан Хиен демдеглээн. Делегейниң хөй-ниитизиниң санал-оналын албаактырар дээш Пекин чугаалажыышкыннар столун суртаалчы сорулгаларга ажыглаан деп, Фан Хиен демдеглээн.

СОКСАДЫР

ГАВАНА. (СЭТА). «Гранма» солунуң дыңнадыр турарыбиле алырга, Уругвайның реаксылыг ёзу-чурумуң чажыт байдалда ажылдап турар Уругвайның Компартиязының 48 кежигүнерин кара-бажыннаан.

Ол чуруттан кээп турар медээлер ёзугаар алырга, эргечагыргалар бар-ла шаа-биле чажырып турза-даа, ооң мурнунда 300 коммунистерни кара-бажыннаан.

Политиктиг хоругдаттырганнар, чуңун-даа мурнунда коммунистер, кадыг-берге байдалга таваржып, оларны үргүлүү араатанзыы-биле хилинчектеп база дорамчылап турар. Ооң түннелинде оларның хөй кезиниң кадыкшыл байдалы аажок баксыраан. Ол чорук чижээлээрге, Уругвайның Компартиязының ТК-ның Күүскомунун кежигүнү, УКП ТК-ның секретары, сураглыг математик эртемден Луис Массерге, УКП ТК-ның күүскомунун кежигүнү Херардо Буэстеге хамааржыр деп, «Гранма» онзалап айыткан.

Бо хүннерде Монтевидео хоорайда болгаш чуруттун өске-даа хоорайларында ёзу-чурумуң тудуп хоругдаанларын хостаарын, Уругвайга дерилеэшкинни болгаш кара тураанда аажылашкыннарны соксадырын, Компартиязын болгаш дерилеглиг өске-даа организацияларын ажыл-чорудулгалын ажык болдурарын негээн хуудустарны нептеткен.

Франция. Металлургия үлетпүрүнде ажылдан массалыг үндүрер дугайында чарлалдарга удурланган демисел Лотарингияда үргүлчүлевишаан. Ол черниң барын бүгү чуруттакчы чону ол черни «индустриалдыг куруг хову» болдурарынга, бүдүрүлгени кызырып турарынга болгаш ажылдан массалыг үндүрер чорукка удурланып турар. Кан трестлериниң планын ёзугаар алырга, чоокку чылдарда 20 муң ажыг металлургтар ажылын чидирер.

ЧУРУКТА: Лотарингияның ажылчыннарының эрге-ажыктарын камгалаары-биле Парижте чедип келген металлургтарының профзвилелдериниң төлөөлекчилери.

КЕЙСТОН — СЭТА-ның фотозу.

ЧАРЫШТЫҢ ТҮҮНЕЛИНДЕ

Чөөн-Хемчик районда «Сут-Хөл» совхозта эмнелге коллективтери чонун кадыын камгалаарынга үлегерлиг барган болуру дээш сонгаанныг чарышты калбарткан. Бирги кварталдың чарыжының түннелин үндүрген. Сут-Аксы суурда эмнелгениң пунктуларының аразынга калбарган чарыштың түннелин база үндүрген. Ак-Даш суурда эмнелге пунктузу (эргелекчизи Е. Монгуш) бүгү негелделерин күүсеткеш, пунктулар аразынга калбаркан чарыштың тиилекчизи болган.

Делегейниң уруглар чылынга уткушгур ажыддар базаза чоруп турар. Бо талаазыбиле Бора-Тайгада З. Ондарның эргелекчилеп турары уруглар сады эң көскү ажылды чоруткан. Ооң дараазынга Сут-Аксы суурда Сенденмаа Доржунуң удургуп турары «Чинчи» уруглар ясли-сады кирген.

О. БОРАШ.

Турисчи норуктар № 48

СЕМИНАР

Чайгы дыштанылга удавас эгелээр. Школачыларның хөглүг, солун чайы келген. Республиканың дыка хөй школаларының өөреникчилери туристеп, экскурсиялап, боттарының төрээн булунун өөренирлер. Ону барымдаалаан, республиканың аныяк туристер станциязы чоокта чаа үш хүнүг семинар организастап эртирген. Аңаа Тыванын школаларының туризм болгаш экскурсия талазы-биле башкылары—ниитизи-биле 27 кижи киришкен.

Семинарның каржикчилери баштайгы хүннерде лекциялар дыңнааннар. Ылаңгыя аныяк туристер станциязының инструктору В. Скобеевтиң «Туризминиң техниказы болгаш аргалары», Г. Стремоусованың «Туристи документилерни шын долдурары» деп беседалары ажыктыг болган солун болган.

Республиканың ыыш-ажылагый эргелелиниң кол инженери А. Августовский база ук семинарга киришкеш, чайгы үеде өөреникчилер-биле экскурсиялап чораан, арга-арыг иштинге өрт айыылын болдурбас талазы-биле оваарымчалыг чоруун башкыларга чагып, өрт үндүрбес талазы-биле кандыг хемчеглер алырын чугаалаан.

Семинарның сөөлгү хүнүнде башкылар Бижиктиг-Хаяга практиктиг кичээл эртиргеннер.

З. ЖУРАВЛЕВА.

ЧАА МАРШРУТТАР

Бистиң бо үевисте массалыг туризм шапкыны-биле сайзырап турар. Ону ажыглаан делегейниң хөй-хөй чурттарының чону боттарының аразында аргыжып, кады ажылдажылганы, культура солчулгазын чорудуп турар.

Бистиң чуртувуста даштыкы туризм—Бүгү-эвилелдиң «Интурист» ниитилели тургусканындан бээр 50 чыл болган. Ол үениң дургузында Совет Эвилелиге 44 миллион даштыкы аалчылар чораан. Чүгле эрткен чылын безин 162 чурттуң беш миллион хамаатылары келген.

Совет Эвилели — капиталистиг болгаш хөгжүп орар чурттар-биле туризм харылзаазын чылче хөгжүткен. ССРЭ-ге даштыкы туризмни сайырадырыңга Хельсинкиге болган ниити-европа чөвүлел хуралының Түнел актызы улуг салдарны чедирген. Ол хуралдың мурнуку үш чылында бистиң чуртка 9,4 миллион даштыкы аалчылар чораан болза, оон сөөлгү үш чылында ол сан 13 миллион кижи чедир өскен.

Капиталистиг болгаш хөгжүп орар чурттарның туристери Совет Эвилелиге чораан, делегейге бир дугаарында социализмни тургускан чуртту сонуургап, совет улустун амыдырал-чурттал-газы-биле таныжып ап турарлар.

ССРЭ Конституциязы совет хамаатыларының дыштанып эргезин магадылап турар. Оон бир кол бызазы—туризмни хөгжүдери. Дыштанылганын бо хевири Совет эрге-чагырганың чылдарында улус ажыл-агыйының чугула хевиринче шилчээн, материалдыг баазазы быжыккан, бедик мергежилдиг кадрлар-биле четчелеттинген.

Даштыкы туристериниң бистиң чуртка кээрин болгаш оларның Совет Эвилелиниң девискээриниге чоруурун «Интурист» ниитилел хандырып турар. Оон килдистери болгаш салбырлары чуртту бир үс хире пунктуларында бар. Даштыкы 700 хире чурттар-биле кады ажылдажылганы чоруткан. Туристер солчулгазын ВЦСПС-тиң туризм болгаш экскурсия талазы-биле Төп чөвүлели болгаш аныяктарның бүгү-делегей туризминиң «Спутник» бюрозу боттандырын турар. «Интуристиң» маршрудунда Совет Эвилелиниң 140 хоорайлары болгаш районнары кирген.

Совет Эвилелиниң хамаатыларының даштыкыже аян-чорук кылыры база доктаамал калбарын турар. Бистиң чуртувустун туристери «Европаны дескиндир», «Японияны долгандыр», «Чер оргузу далайның чурттары», «Балтий болгаш Соңгу далайның чурттары» деп маршруттар-биле, а ол ышкаш Шпинбергеи ортулукче, Мурнуу-чөөн Азияже, Вьетнам Социалистиг Республикаже, Малайзияже, Сингапурже, Филлипиннерже, Японияже аян-чоруктарны кылып турарлар. Оон-биле чергелештир Венгрияже, Болгарияже, ГДР-же, Чехословакияже, Польшаже баарларга чаа-чаа маршруттар көрдүнген. 1979 чылда Варшава—Берлин—Прага —Будапешт деп дөрт найысылалче чаа орук база ажыттынган. Бо чылда совет туристер АКШ-че баштайгы аян-чорукту далай оруу-биле кылырлар.

Даштыкы туристер хүлээп алырының талазы-биле организациялар Москвага болур Олимпий оюнларына база белеткепин турарлар. Чаа гостиницаларны тудар, эргилерни септээр талазы-биле ажылдар чедишкиниг боттанын турар. Олимпий чылында даштыкы туристер Москва, Ленинград... дээш 50 хире хоорайларга баарлар.

С. НИКИТИН.

ДЫШТАНЫЛГАДА

Бо өредилге чылының дыштанылгаларының бирээзинде № 2 школаның 7 «б» классының өөреникчилери Свердловск хоорайже туристеп чорааннар. Эки өредилгези-биле, быжыг сагылга-чуруму-биле ук класстың өөреникчилери өскелерни мурнааш, олче аян-чорук кылыр эргени чаалап алган. Оларны мен удуртуп турдум.

Свердловск хоорайга Тыванын өөреникчилери бир неделя хире болган. Делегейниң аныактар туризминиң «Спутник» бюрозун дамчыштыр аңаа бистиң чуртувустун янзы-бүрү булуннарындан хөй-хөй өөреникчилер келгеннер. Бистиң школачыларывыс-биле кады Таджик, Казах, Украин ССР-лериниң, а ол ышкаш Свердловск областың хоорайларындан болгаш суурларындан келгилээн өөреникчилер чуртаа турганнар.

Свердловскиниң дыка хөй солун черлери-биле аныяк туристер танышканнар. Пионерлер ордузун, Спорт ордузун, музейлерни, театрларны олар сонуургааннар. Свердловскиден 50 хире километр черде Первоуральск хоорайга база четкен бис.

Первоуральскиде аажок улуг завод бар. Ук хоорайның чурттакчыларының барык хөй кезии ында ажылдап турар. Ол бүдүрүлгениң Спорт ордузунга Хабаровскинин, Горькийнин, Челябинскинин, Первоуральскинин, Свердловскинин аныяк фигуристери боттарының оюнларын көргүскеннер. Ону улуг сонуургал-биле көрдүвүс. Оон соонда аныяк хоккейжилер маргылдаазы болган.

Заводтун Культура ордузунда Бажовтун тоолдарынга үндезилеттинген «Соок-Ирейниң чаа чыл ному» деп тоол-кино көрген бис. Черле ынчаш ол хоорайга-даа, заводка-даа чоруп тургаш, бистиң өөреникчилеривис хөй-ле солун чүүлдерни көрүп, магаданнар. Шуптузун салаа базып санаар болза берге. Улуг делгем Төрээн чурттун хөй санныг хоорайларының бирээзинге чорааш, бистиң школачыларывыстың чоргаарланганын маңаа демдеглээри күзенчиг.

Бистиң бөлүүвүс, өске бүгү чаштар-биле бир дөмей, интернатка чурттап турган. Аныяктарның «Спутник» деп туристер бюрозунун ажылдакчылары бөлүк бүрүзү солун программалыг концертти белеткээш, көргүзерин саналдаан. Аңаа аажок кызып белеткенген бис. Бодувустун республикавыстың, найысылалывыс Кызылдың дугайын аңаа кыска, билдингир кылдыр көргүзер ужурлуг.

Бистиң белеткээн концертчигештеривисти эки-дир деп көргеннер. Өске областарның, крайларның, республикаларның аныяк туристери Тыванын агаар-бойдузу, ажыл-ишчилери-биле, үлетпүр бүдүрүлгелери-биле каксы-даа болганышканнар. Ол концерт дээш жюри биске бирги черни тывыскан.

Ам удавас чайгы дыштанылга эгелээр. Ону чаштар четтикпейн манап турарлар. Быжыг сагылга-чурумнуг, эки өредилгелиг школачыларны ырак, чоок туризм маршруттар манап турар.

А. МОНГУШ.

Кызылдың № 2 школазының башкызы.

Төрээн Тывамның делгемнеринде

Альпинистер Эверестиже чорупкан

КАТМАНДУ. (СЭТА). Ютослав альпинистер Джерней Заплотник биле Андрей Стренфель 8848 метр бедик Сагарматх (Эверест) сынныр кырынче үнгеннер. Сөөлгү үнүүшкүнүн олар 8700 метр бедикке тургускан лагеринден эгелээннер. Олар сынче үнүп турда, агаар аяс турза-даа, сөөлүнде хадып эгелээн, ынчалза-даа альпинистер салган сорулгазын күүседип шыдаан.

Сагарматхның барын талакы эрии-биле бир дугаарында үнген альпинистерге бо югослав спортчулар хамааржырлар.

Изиг чай дүшкен. Арга-арыг ногаарарып, черниң кыры хевис чаткан чүве дег янзы-бүрү өңнер-биле шыптынган. Ылаңгыя шыргай арыгның иштинче киргеш, долгандыр көөрге, каас-чаражы кайы хире ийик. Чаа-ла чаныр келген куштарның хөглүг үнү ыяштар баштарындан дыңналыр. Келген дыңзыг хат кижиге четпес, ыяштарның баштарын чайгагылаар.

Туристерге эң таарымчалыг, эң эки үе бо. Чайның мындыг үезинде улуг-даа, бичии-даа кижилер төрээн чериниң бойдузун сонуургап, оон байлактарын магадап, аян-чорук кылырына ынак. Ындыг чаагай өйде аян-чорук кылган чалыларны бо ЧУРУКТА көргүскен.

ХУМАГАЛААРЫ-БИЛЕ

Красноярскиге Сибирьнин болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң туристериниң семинары болган. Заповедник болгаш камгалалдыг черлерге туристерниң сагыза чогуур дүрүмнериниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Маршрутка чораан бойдусту камгалаар, оон байлактарын төтчеглевес талазы-биле чамдык кирген саналдар солун. Чижээ, маршруттың хемчээлин көрүп тургаш, одаг кылыр черни турумчуларын, кочал азар черни быжыг кылдыр чангыс катап кылып каар, аңаа каш-даа болук аъш-чем хайындырып болур дээн санал солун болган. Шак ынчаар доктаамал одаг кылып каарга, бөлүктер тус-тус туралаан черинге одаг кывыспас, ыяш кеспес болур.

Оон-биле чергелештир маршрутче үнген туристерниң ланзызын үргүлчү тургузуп, оларның чораан черин хайгаараары чугула дээрзин аңаа чугаалашкан. Ол херекке хыналда-камгалал албаны, маршрут-квалификация комиссиязы, ыяш ажыл-агый черлери бир демниг киржир болза эки деп түннелди үндүргеннер.

(Бистиң корр.).

телевидение

МАЙ 20-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—«Зарядкага чыскаалыңар!» 11.00—«Будильник». 11.30—«Совет Эвилелиниге бараан боон тур мен!». 12.30—«Тоол аалдан келген». «Чаа Гулливер». Уран-чечен фильм. РСФСР-ниң улустун артизи В. М. Леонтьева эге сөс чугаалаар. 13.50—«Шуптузун билип алыксаар мен». Киножурнал. 14.00—«Кодээге дамчыдылга». 15.00—«Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 15.30—«Театр шиинде». А. Вейцлер, А. Машарин—«Хүн бүрүде». Күрүнениң Евг. Вахтангов аттыг үлегерлиг театрынның фильмизи. 18.00—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 19.00—Концерт. 19.10—Совет херээженнерге тураскааткан документалдыг телефильм. «Кузээр эрге». 19.30 — «Делегей байдалы». 20.15—Мультфильмнер программазы: «Ол чокка хоржок», «Петя болгаш Кызыл бөртүгеш». 20.50—«Чажыт». Эртем-тайылбырлалдыг фильм. 21.50—«Муц кузелге чеди каът». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—Спортчу гимнастика талазы-биле Европаның чемпионады. Эр кижилер. ГФР-ден дамчыдылга. 00.05—01.30—«Нежданова кудумчузунда». Дамчыдылганы музыка тайылбырлакчызы О. Доброхотова чорудар. Төнгенде—медээлер.

МАЙ 21-ДЕН 27-ГЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Понедельник

МАЙ 21-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00— «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05—Уругларга фильм. «Дөрт бис». Уран-чечен фильм. 12.15—«Дириг амытаннар дугайында». Дамчыдылганы журналист В. М. Песков чорудар. 13.15 — Медээлер. 13.20—16.00—Чапсар. 16.00 — Медээлер. 16.20 —«Кодээниң ажыл хүннери». Кинопрограмма: «Чаңгыс металлдан», «Клембовскиниң хээлери», «Искорка». 17.15—«Аваның школазы». 17.45 — «Телестадион».

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Телемедээлер. 18.30 — «Чечек». Дамчыдылга. 18.55 Телемедээлер. 19.05 — Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.15 — «Беш чыл. Дөртүү чыл». Дамчыдылгага СЭКП Рязань обкомунуң бирги секретары Н. С. Приезжев киржир. 20.00. — «Чалгыннар». Документалдыг телефильм. 21.00 — «М. Глинканың төрүттүнген хүнүнден бээр 175 чыл болганына». ССР Эвилелиниң Күрүнениң үлегерлиг улуг театрының «Иван Сусанин» деп шиизи. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05 — 01.05 —ССР Эвилелиниң Күрүнениң үлегерлиг улуг театрының «Иван Сусанин» деп шиизиниң уланчызы. Төнгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.15 — «Буруңгаар, оолдар!».

КЫЗЫЛДАН

19.15 — Тыва АССР-ниң телевидение болгаш радио дамчыдылгазының талазы-биле Күрүне комитетиниң симфония оркестриниң концерти. 19.45 — «Шуптузу ындыг-ла белен эвес». Уран-чечен телефильм. 20.50 — 21.10 — «Гамзат Цадаса». Телефильм.

Вторник

МАЙ 22-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — Мультфильмнер программазы: «Ол чокка хоржок», «Петя болгаш Кызыл бөртүгеш». 11.35 — РСФСР-ниң алдарлыг артизи О. Эрдели ойнаар. 11.55—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 12.55 — Медээлер. 13.00 — 16.00 —Чапсар. 16.00 — Медээлер. 16.20 — Совет херээженнерге тураскааткан документалдыг фильмнериниң болүүнден программа: «Доспес чан», «Даш диргизиндикчизи», «Халаны уткуп тура».

КЫЗЫЛДАН

18.10 — Телемедээлер. 18.25 —«Азия төвүнде». Дамчыдылга. 18.50 — «Дүжүттүң хереддери». Документалдыг фильм. 19.05 — «Руль артында». Дамчыдылга. 19.30 — Телемедээлер. 19.46 — «Бистеалдан келген: Хакасия областың М. Ю. Лермонтов аттыг шии театрының Тыва АССР-ге оюн көргүзүүнүн дугайында. 20.10 — Чаолаалдар.

МОСКВАДАН

20.15 — Богун делегейде. 20.30 — «Эртемниң чедишкиннери». 21.10 — Улустун хөгжүм херекселдериге күүседикчилериниң концерти. 21.40 — Киноопопея: «Ада-чурттун Улуг дайыны». 5-ки фильм.—«Чөөн чүкче». 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.05 — «Делегейниң уруглар чылы». «Улугларга хыналда ажыл». 1-ги дамчыдылга. 23.50 — 00.25 —ССРЭ-ниң Күрүнениң балеттиң Улуг үлегерлиг театрының концерти. Төнгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.10 — «Волгада турут бөр». Фильм-концерт. 18.40 — «БАМ-ны тудун турар бис». 19.25 — «Шри Ланка республика». Документалдыг фильм. 19.45 — «Аныяктарның чогаадылгазы».

КЫЗЫЛДАН

20.15 — 21.40 — «Экии, бистиң аччаларывыс!». Документалдыг уран-чечен телефильм.

Среда

МАЙ 23-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Буруңгаар, оолдар!». 12.05 — Т. Хренников — № 3 симфония. Төп телевиденниениң болгаш Бүгү-эвилелдиң радиозунуң улуг симфония оркестри күүседир. Дирижеру—РСФСР-ниң улустун артизи В. Федосеев. 12.25 —Киноопопея: «Ада-чурттун Улуг дайыны». 5-ки фильм. —«Чөөн чүкче». 13.15 — Медээлер. 13.20 — 16.00 — Чапсар. 16.00 — Медээлер. 16.20 — «Сибирьде болгаш Ыраккы Чөөн чүкте». Киноопрограмма: «Улуг-Хемниң шапкынының эгезин», «Кыштаг». 17.15 — «Спорт класы». 18.00 — «Башкыта — музыка кичээли». 2-ги дамчыдылга. 19.00—«Беш чылдың тудугларында». Дамчыдылгага Туркмен ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ч. С. Карыев киржир.

КЫЗЫЛДАН

19.30 — Телемедээлер. 19.45 — «Ye болгаш хоорай». Телефильм. 20.00. — Телемедээлер. 20.10 — Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

20.15 — «Бөгүн делегейде». 20.30 — «Маадырлыг чорук». 21.05 — Төп телевиденниениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунун эстрада-симфония оркестри ойнаар. Дирижеру — ССРЭ-ниң улустун артизи Ю. Силантьев. 21.30 — «Куштардаа соңгу чүкче чоруурун күзээр». Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.00—00.55 — Футбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Спартак» (Москва) — «Динамо» (Тбилиси). «Локомотив» стадиондан дамчыдылга. Төнгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

19.30 — «Харыылаңар, горнистер!».

КЫЗЫЛДАН

20.15 — «Ала шилен». Кыска фильм. 20.45 — 21.50 — «Рекорд». Уран-чечен телефильм.

Четверг

МАЙ 24-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Шевер холдар». 11.35 — «Кызыгаарның шыпшыңы». Уран-чечен телефильм. 12.40 — Улус музыказының концерти. Воронежтен дамчыдылга. 13.05 — Медээлер. 13.10— 16.00—Чапсар. 16.00 — Медээлер. 16.20 — Эртем-тайылбырлалдыг фильмнериниң программазы: «Электрилиг шуткулга», «Бөлүк бүдүрүлгени — амыдыралга». 17.00 — «Совет күрүнениң болгаш эргениң үндезилери». 17.30 — «Шыдыраа школазы». «Разрядчылар класы». Оюнуң ортузу.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — Телемедээлер. 18.15 — «Хоойлу болгаш хүлээлге». Дамчыдылга. 18.40 — «Кара сагыш-биле». Документалдыг фильм. 18.50 — Телемедээлер. 19.00 — «Хожудан турарлар чок ажылдаар». Дамчыдылга. 19.25 — Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.30 — «Миллионнарның ленинчи университеди». «Идея талазы-биле бүзүрел — бистиң күзүвүстүн үнер дозу». 20.00 — «Чурук бүрүзүнде хүн». 20.15 — Богун делегейде. 20.30 — «Ыр-79». Ленинградтан дамчыдылга. 21.10 — «Мээн оюнум Моцарт». Телешиниң баштайгы көргүзүү. Автору — Г. Никитин. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.05 — «Мээн овур-хевирим сеңээ косту бээр он». И. С. Тургенев. 00.20—00.45 — «Делегейниң чадаг-терге чарыжы». ГДР-ден дамчыдылга. Төнгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.00—«Аныяктарның адрестери». 19.00 — «Улустун аялгалары». 19.15—«Афганистанның чаа хүнү». Документалдыг фильм.

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Икс мистер». Уран-чечен фильм. 21.05—21.25—«КамАЗ—бис-тир бис». Документалдыг фильм.

Пятница

МАЙ 25-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05— «Орленок» телестудиянның концерт залы. 11.50—Г. Никитин—«Мээн оюнум Моцарт». Телешин. 13.10 —Медээлер. 13.15—16.00—Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.20—Африканы хостаанының хүнүнге. Киноопрограмма. 17.05 —Бирги беш чылдың юбилейинге. Төөгүнүн арыннары. Коллективизацияже орук.

КЫЗЫЛДАН

17.45—Телемедээлер. 18.00 —«Чеҗээш». Дамчыдылга. 18.30—«Тыва неделя». Информастыг программа.

МОСКВАДАН

18.45—«Маргыжар клуб». 20.00—«Хоглуг поталар». 20.15 Богун делегейде. 20.30—«Кижи, Чер, Ортемчей». Дамчыдылганы Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы В. И. Севастьянов чорудар. 21.15—Делегей конкурзуунун лауреады В. Селивохин ойнаар. 21.40—Киноопопея; «Ада-чурттун Улуг дайыны». 6-ды фильм.—«Арктикага дайын». 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—01.10—«Амыдыралга ыр-биле». Ташкентиден дамчыдылга. Төнгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

17.45—«ССРЭ улустарының ырлары болгаш танцылары». 18.15—«Москва болгаш москвачылар».

КЫЗЫЛДАН

18.45—Чарлаалдар. 18.50—Документалдыг фильмнер программазы: «Ынакшылдан көөр хөөн чок чорукка чедир», «Чаңгыс аай үзел-бодал». 19.20—20.45—«Кара рыцарларның» төнчүзү». Телешин.

Суббота

МАЙ 26-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—«АБВГД-ейка». 11.35—«Силерге, аалнелер». 12.05—Л. Сидельников. Оркестрлиг фортепианога концерт. 12.25—Киноопопея: «Ада-чурттун Улуг дайыны». 6-ды фильм.—«Арктикага дайын». 13.15—«Музейлерде болгаш делгелге заалдарында». Лувр. 13.35—«Эртенги почта». Музыкалыг программа. 14.15 —«Эки бараннарны хөйнү». 14.45—«Ону шыдаар сиер». 15.30—«Спортлото» тирижы. 15.45—«Кадыкшыл». Эртем-тайылбырлалдыг программа. Дамчыдылганы эмчи Ю. В. Белянчикова чорудар. 16.30—Богун делегейде. 16.45—Урутларга фильм. «Колумб» корабльден юнга». Уран-чечен фильм. 18.00—«Дем киттиштырылгазы». Телекурнал. 18.40—«Билдингир-даа бол эл-дептиг». Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар. 19.40—«Челээш». Улус чогаадылгазының телепрограммазының үшкү делегей фестивали. Ирландия. 20.15—«9-ку студия». Дамчыдылганы политиктиг тайылбырлакчы В. С. Зорин чорудар. 21.15—«Төп телевиденниениң экранында эң баштай», «Сатыштыг диис». Мультфильм. 22.30 —«Ye». Информастыг программа. 23.05—Остаткиноның концерт студиязында шоодут кежээзи. 00.30—01.20—«Даштыкы эстраданың аялгалары болгаш ритмнери». Төнгенде —медээлер.

Воскресенье

МАЙ 27-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—«Зарядкага чыскаалыңар!». 11.05 — А. Дмитриев ойнаар. 11.30—«Будильник». 12.00—«Совет Эвилелиниге бараан боон тур мен». 13.00—Тоол аалдан келген. «Златовласка». Уран-чечен телефильм. 14.30—«Кодээге дамчыдылга». 15.30—«Музыкалыг киоск». 16.00—«Театр шиизи». И. Дворецкий —«Кодээден келген Ковалева». Ленинградтың Ленсовет аттыг Күрүне театрының фильм-шиизи. 18.05—М. И. Глинканың төрүттүнген хүнүнден бээр 175 чыл болганына. 18.40—«Богун—Химиктер хүнү». 19.10—«Аас-кежиктиг салым-чолдар». Совет херээженнерге тураскааткан болуктен документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 19.30—Мультфильмнер программазы. «Саваң бугажыгаш», «Өөреннип албаан кичээлдер». 20.00— «Делегей байдалы». 20.45 — «Силериниң чагаалларыңар-биле». Химиктер хүнүнге музыкалыг программа. 21.30—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—Калмык АССР-ниң «Тюльпан» ыр болгаш танцы ансамблиниң концерти. 23.30—01.10 — Футбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Динамо» (Тбилиси)—«Шахтер» (Донецк). Тбилисиден дамчыдылга. Төнгенде— медээлер.

Редактор Б. С. ШАРАВИН.

КИНО

МАЙ 20-ДЕ

«НАЙЫРАЛ:» «Харам чок кежээ» 10.00. «Төнмээн ыр» 12.50, 15.30, 18.10, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыынды» 10.40, «Дөртку бедик» 9.00, 12.00, 13.40, 15.20, «Ынакшыл болгаш килен» 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Джек кайгамчыктыг оранда» 10.00, «Истелге комиссиязы» 15.00, 18.20, 19.20, 20.20 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Хүлүмзүргүнер кандыгыл» 9.30, 11.00, «Ханы ынакшыл» (1-ги сериязы) 13.00, 16.50, «Салым-чол» (2-ги сериязы) 15.00, 18.40, 20.30 шактарда.

МАЙ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Чекпе ыр» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ынакшыл болгаш килен». 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Киночыынды» 15.00, «Истелге комиссиязы» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ТЫВАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

1979 чылдын май 27-ге чедир Хакасияның М. Ю. Лермонтов аттыг шии театрынын оюн көргүзүү болур:

В. Шекспир—«ГАМЛЕТ»—май 20-де 12 болгаш 17 шактарда эгелээр.

Г. Горин—«ГЕРОСТРАТТЫ УТТУПТАР»—май 21, 23-те 19 шакта эгелээр.

Н. Думбадзе—«ДҮВҮРЕВЕ, АВАЙ»—май 24-те 17 шакта, май 25-те 19 шакта эгелээр.

С. Аршанов— «АК БӨРҮНҮҢ БӨРЗЕКТЕРИ»—май 26-да 16 болгаш 19 шактарда, май 27-де 10 шакта эгелээр.

Г. Боровик — «ЧИЛИ — АЖЫГ-ШҮЖҮҮМ» — май 27-де 19 шакта эгелээр.

Редакциянын адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчуу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнын 2-24-63, редакторнын орлакчыларының 2-35-24, 2-31-75, карысалчалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийже амыдыраа болгаш совет туризаут кылдыстериниң 2-37-13, пропаганда кылдыстың 2-31-75, культура кылдыстың 2-23-54, кедее ажыл-агый кылдыстың 2-21-47, үлетпүр кылдыстың 2-22-64, чагаа кылдыстың 2-41-27, информация кылдыстың 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерия ның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16555. Чагыг № 1022.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садылыгы талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчуу, бажын № 1).

ТС—00832